

122. Tiistaina 13 päivänä marraskuuta 1990

kello 14

Siv.

Päiväjärjestys

Kolmas käsittely:

Ilmoituksia

Siv.

Ulkopuolella päiväjärjestys-

ilmoitetaan saapuneeksi valtioneuvoston selonteko työllisyyslain työvoima- ja sosiaalipoliittisista vaikutuksista sekä toimeenpanosta 4109

Toinen käsittely:

1) Ehdotus erämaalaiksi ”
Hallituksen esitys n:o 42
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22
Suuren valiokunnan mietintö n:o 139

2) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta .. 4111
Hallituksen esitys n:o 204
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

3) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 12 §:n muuttamisesta ”
Hallituksen esitys n:o 210
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34
Suuren valiokunnan mietintö n:o 148

4) Ehdotukset laiksi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien ja jäsenten palvelussuhteen ehdoista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 4112

Hallituksen esitys n:o 84
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

5) Ehdotus laiksi yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista annetun lain muuttamisesta 4113
Hallituksen esitys n:o 218
Lakivaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 152

6) Ehdotus uhkasakkolaiksi ”
Hallituksen esitys n:o 63
Lakivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135

7) Ehdotukset laeiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta ”
Hallituksen esitys n:o 178
Lakivaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 151

8) Ehdotus laiksi asuntotulon verottamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 1 §:n muuttamisesta ”
Hallituksen esitys n:o 188
Toivomusaloitteet n:ot 90/1987 vp., 37/1989 vp. ja 70
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43
Suuren valiokunnan mietintö n:o 153

	Siv.		Siv.
9) Ehdotus laiksi alustoimitusten ra- hoitukseen myönnettävästä korkotues- ta	4114	16) Ehdotus laiksi maataloustuotan- non tasapainottamisesta annetun lain muuttamisesta	4119
Hallituksen esitys n:o 202		Hallituksen esitys n:o 150	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 12	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 154		Suuren valiokunnan mietintö n:o 144	
10) Ehdotus säteilylaiksi	„	17) Ehdotus laiksi kotieläintuotan- non ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 5 §:n 3 momentin 1 koh- dan kumoamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 230/1989 vp.		Hallituksen esitys n:o 151	
Talousvaliokunnan mietintö n:o 9		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 13	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 136		Suuren valiokunnan mietintö n:o 157	
11) Ehdotukset laiksi alkoholilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyvik- si laeiksi	4115	18) Ehdotus laiksi sokerilain 13 §:n muuttamisesta	4120
Hallituksen esitys n:o 173		Hallituksen esitys n:o 146	
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 8	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 155		Suuren valiokunnan mietintö n:o 140	
12) Ehdotus laiksi Saaristomeren kansallispuistosta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta	4118	19) Ehdotus laiksi kotimaisesta tärk- kelystuotannosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 82		Hallituksen esitys n:o 147	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 23		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 9	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 137		Suuren valiokunnan mietintö n:o 141	
13) Ehdotus laiksi lainhuuto- ja kiin- nitysrekisteristä annetun lain 26 §:n muuttamisesta	4119	20) Ehdotus laiksi kotimaisesta öljy- kasvituotannosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 142		Hallituksen esitys n:o 148	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 25		Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 10	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 156		Suuren valiokunnan mietintö n:o 142	
14) Ehdotukset laeiksi rajaväyhyke- lain muuttamisesta ja valtakunnan maarajan lähellä olevien kiinteistöjen nautintaoikeuden supistamisesta anne- tun lain kumoamisesta	„	21) Ehdotukset sotilastapaturma- laiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi	„
Hallituksen esitys n:o 156		Hallituksen esitys n:o 98	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24		Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 138		Suuren valiokunnan mietintö n:o 146	
15) Ehdotus laiksi maatilahallinnos- ta	„	22) Ehdotus laiksi sairausvakuutus- lain mukaisen omavastuunajan korvaa- misesta maatalousyrittäjille	4123
Hallituksen esitys n:o 67		Hallituksen esitys n:o 211	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie- tintö n:o 11		Toivomusaloitteet n:ot 678 ja 717	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 143			

Siv.

Siv.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 147

23) Ehdotus laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta 4123

Hallituksen esitys n:o 143
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 149

24) Ehdotukset laiksi palkkaturvain ja laiksi merimiesten palkkaturvain 6 ja 16 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 213
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 35
Suuren valiokunnan mietintö n:o 158

Toinen käsittely:

25) Ehdotus mielenterveyslaiksi 4124

Hallituksen esitys n:o 201/1989 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 133

26) Ehdotukset laiksi kansanterveyslain muuttamisesta 4146

Hallituksen esitys n:o 202/1989 vp.
Lakialoite n:o 69/1988 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 134

Ensimmäinen käsittely:

27) Ehdotus laiksi lannoiteverosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta . ”

Hallituksen esitys n:o 190
Toivomusaloite n:o 141/1988 vp.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46

28) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa Lapuan patruunatehtaan hallinnassa olevaa omaisuutta perustettavalle osakeyhtiölle sekä ryhtyä eräisiin muihin yhtiön perustamiseen liittyviin järjestelyihin 4147

Hallituksen esitys n:o 157
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45

29) Ehdotukset laeiksi kunnallisen virkaehtosopimuslain 5 a §:n ja kunnallisista työehtosopimuksista annetun lain 1 a §:n muuttamisesta 4147

Hallituksen esitys n:o 181
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 26

30) Ehdotus laiksi vartioimisliikelain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 90
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 27

31) Ehdotus laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 196
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9

32) Ehdotukset laeiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta ja ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 194
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10

33) Ehdotukset laeiksi valtion eläkelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 158
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36

34) Ehdotukset laiksi yhtiöjärjestykseen perustuvasta kunnan lunastusoi-keudesta ja osakkeiden enimmäishinnoista ja laiksi leimaverolain 57 §:n muuttamisesta 4148

Hallituksen esitys n:o 61
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 12

Esitellään:

35) Hallituksen esitys n:o 243 laiksi leimaverolain muuttamisesta 4150

36) Hallituksen esitys n:o 250 laeiksi Helsingin yliopistosta ja Helsingin yliopistosta annetun lain voimaanpanosta . ”

	Siv.		Siv.
37) Hallituksen esitys n:o 251 laeiksi korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä ja eräiden korkeakoululakien kutsumismenettelyä koskevien säännösten kumoamisesta	4150	49) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 47 hallituksen esityksen johdosta laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 125)	4156
38) Hallituksen esitys n:o 259 kuntoutusta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi	,,	50) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 48 hallituksen esityksen johdosta laiksi tasausverolain muuttamisesta (HE n:o 130)	,,
39) Hallituksen esitys n:o 260 laiksi Perämeren kansallispuistosta	4156	51) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49 hallituksen esityksen johdosta laiksi ravintorasvaverosta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 191)	,,
40) Hallituksen esitys n:o 263 asuntolainajärjestelmien uudistamista koskeväksi lainsäädännöksi	,,	52) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 50 hallituksen esityksen johdosta kone- ja laiteinvestointien vähennysoikeutta koskeviksi muutoksiksi liikevaihtoverolainsäädäntöön (HE n:o 126)	,,
41) Ed. Soininvaaran ym. lakialoite n:o 120 laiksi vuodelta 1991 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista	,,	53) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 51 hallituksen esityksen johdosta laiksi eräitä elintarvikkeita koskevista poikkeuksista liikevaihtoverolakiin annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 127)	,,
42) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 122 laiksi sairausvakuutuslain 16 §:n muuttamisesta	,,	54) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 52 hallituksen esityksen johdosta laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 128)	,,
43) Valtioneuvoston päätös 1 päivästä marraskuuta 1990 selluloosasta ja puuvapaasta painopaperista suoritettujen vientitalletusten palauttamisesta (VNP n:o 2)	,,	55) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 53 hallituksen esityksen johdosta laiksi lästimaksusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE n:o 164)	,,
44) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1989 (K n:o 13)	,,	56) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 54 hallituksen esityksen johdosta laiksi merenkulun veronhuojennuksista annetun lain muuttamisesta (HE n:o 183)	,,
Pöydällepanoa varten esitellään:			
45) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 28 hallituksen esityksestä laiksi palo- ja pelastustoimesta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 236)	,,		
46) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä yhteismetsälaiksi (HE n:o 97)	,,		
47) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 37 hallituksen esityksestä laiksi lapsilisälain 1 ja 8 §:n muuttamisesta (HE n:o 234)	,,		
48) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 12 laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta (HE n:o 219)	,,		
		Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
		Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Ajo, Andersson, Antvuori, Björkstrand, Bärlund, Donner, Elo, Halonen, Hurskainen, Jaakonsaari, Jokinie-	

mi, Juhantalo, Kekkonen, Knuuttila, U. Leppänen, Louekoski, Louvo, Malm, Melin, Metsämäki, Moilanen, Niinistö, Nyby, Perho, Rauramo, Rehn, Riihijärvi, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen, Soininvaara, Säilynoja, Taxell, Wahlström, Virolainen ja Väänänen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Soininvaara ja Taxell.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Halonen, Louekoski ja Rehn sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Donner, Jokiniemi, Juhantalo, Malm, Säilynoja, tästä ja huomista päivästä virkatehtävien takia edustajat Ajo, Andersson, Björkstrand, Hurskainen, Kekkonen, Knuuttila, Louvo, Metsämäki, Moilanen, Niinistö, Nyby, Pietikäinen, Riihijärvi, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen ja Väänänen sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Elo, kuluvan kuun 16 päivään yksityisasioiden takia ed. U. Leppänen sekä 18 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Aaltonen, Jaakonsaari, Melin, Perho ja Wahlström.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 2 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 244, 252, 255 ja 262, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 497, 501—503, 506—509, 515, 521, 526, 527, 530, 532, 535, 538, 539, 541, 553, 557 ja 591.

Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Valtioneuvoston selonteko työllisyyslain työvoima- ja sosiaalipoliittisista vaikutuksista sekä toimeenpanosta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että valtioneuvoston kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 8 päivästä on eduskunnalle saapunut valtioneuvoston selonteko työllisyyslain työvoima- ja sosiaalipoliittisista vaikutuksista sekä toimeenpanosta. Selonteko on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momentin mukaan selonteko on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle huomenna keskiviikkona pidettävään täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen täysistuntoon.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Kemppainen: Herra puhemies! Suuren valiokunnan jäsenille ilmoitetaan, että suuri valiokunta kokoontuu huomenna keskiviikkona kello 13.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus erämaaliksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 42
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22
Suuren valiokunnan mietintö n:o 139

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 139. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Pulliainen ed. Astalan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otetaan hänen yleiskeskus-

telussa esittämänsä lakiehdotus karttaliitteineen. (s. 4071—4073)

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Pulliaisen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 140 jaa- ja 16 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 1)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 ja 2 § hyväksytään keskustelutta.

3 §.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § käsiteltäisiin niin, että kohdat 1—6 käsitellään yhtenä kokonaisuutena, sitten erikseen kohdat 7, 8 ja 9 ja lopuksi yhdessä kohdat 10—12. Tätä perustelen sillä, että henkilö voi olla kannattamassa esimerkiksi kohdan 7 laajennusta, mutta vastustaa sellaista laajennusta kohdassa 9, kuin käsittelyn pohjaa koskeneessa ehdotuksessani on esitetty.

Jos arvoisa puhemies sallii, samalla teen ehdotuksen, että kohdat 7 ja 9 olisivat sen sisältöiset kuin käsittelyn pohjaa koskeneessa ehdotuksessani on eli kuuluisivat seuraavasti:

7) kohta: ”Vätsärin—Kessin alue, johon kuuluu noin 183 000 hehtaaria valtion omistamia maita Inarin kunnassa (liite 7);”

9) kohta: ”Hammasstunturin alue, johon kuuluu noin 214 000 hehtaaria valtion omistamia maita Inarin, Sodankylän ja Kittilän kunnissa (liite 9);”

Ed. Astala: Herra puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ed. Soininvaara merkitään läsnä olevaksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pulliainen ed. Astalan kannattamana ehdottanut, että 7) ja 9) kohta saisivat hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Pykälästä päätetään momentteittain ja kohdittain.

Menettelytapa hyväksytään.

1 momentin 1)—6) kohta hyväksytään.

1 momentin 7) kohta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pulliaisen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 139 jaa- ja 21 ei-ääntä; poissa 39. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

1 momentin 8) kohta hyväksytään.

1 momentin 9) kohta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pulliaisen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 135 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 44. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

1 momentin 10)—12) kohta ja 2 momentti hyväksytään.

4—6 § hyväksytään keskustelutta.

7 §.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 7 § hyväksytään seuraavanlaisena:

”Käyttösuunnitelma. Erämaa-alueiden käytössä on noudatettava käyttösuunnitelmaa, jonka laatii metsähallitus ja vahvistaa ympäristöministeriö.

Erämaa-alueiden metsät säilytetään mahdollisimman luonnontilaisina siten, ettei niissä saa harjoittaa puutuotannollisia hakkuita.”

Ed. Astala: Herra puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pulliainen ed. Astalan kannattamana ehdottanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pulliaisen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 40. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8—12 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 204

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 31
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 145. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Wahlström ed. Koistisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Wahlströmin ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 64 ei-ääntä; poissa 46. (Koneään. 5)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta lakiteksti, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 210
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34
Suuren valiokunnan mietintö n:o 148

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 148. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

11 § hyväksytään keskustelutta.

12 §.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Koistinen: Herra puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Alaranta ed. Koistisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Alarannan ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laiksi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien ja jäsenten palvelussuhteen ehdoista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 84

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 11

Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kysymys on tuomioistuinten riippumattomuudesta.

Lakiesityksen perusteluissa hallitus on lausunut mm.: ”Tuomioistuimet ovat hallitusmuodon 2 §:n mukaan riippumattomia.” Samaan tulokseen on tullut myös toinen lakivaliokunta, joka mietinnössään kohdassa Valiokunnan kannanotot sen ensimmäisessä lauseessa on todennut saman asian: ”Tuomioistuimet ovat hallitusmuodon 2 §:n mukaan riippumattomia.”

Tämä ei kuitenkaan yleisen käsityksen mukaan pidä paikkaansa eikä asia näin ole, vaan tuomioistuimet ja tuomioistuinten jäsenet ainakin osin ovat poliittisesti riippuvaisia, koska tuomioistuinten jäsenten valinnassa poliittisella kannalla on merkitystä. Siitä ei päästä mihinkään. Tästä syystä myös kansalaisten näkemykset tuomioistuinten riippumattomuudesta ovat viime vuosina saaneet kovan kolauksen. Tästä syystä ei näin arvovaltaisen instituution kuin eduskunnan pitäisi lausua perusteluissa näin.

Herra puhemies! Ehdotan, että tämä kohta korvattaisiin lain perusteluissa siten kuin olen valiokunnan mietintöön jättämässäni vastalauseessa esittänyt eli lausuttaisiin: ”Tuomioistuinten tulisi hallitusmuodon 2 §:n mukaan olla riippumattomia.”

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Aittoniemi ed. Jurvan kannattamana ehdottanut vastalauseen mukaista perustelulausumaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perustelulausumaehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Aittoniemen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 143 jaa- ja 6 ei-ääntä; poissa 50. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 218
Lakivaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 152

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus uhkasakkolaiksi

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 63
Lakivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotukset laeiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 178
Lakivaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 151

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi asuntotulon verottamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 188
Toivomusaloitteet n:ot 90/1987 vp., 37/1989 vp. ja 70
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43
Suuren valiokunnan mietintö n:o 153

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Fred: Herra puhemies! Esillä on yksi verotuksen kummajaisista, nimittäin hallituksen esitys laiksi asuntotulon verottamisesta.

Käsitykseni mukaan omassa asunnossa asumisesta ei synny verotettavaa tuloa. Epäkohtana kaiken lisäksi on se, että asuntotulosta perittävän veron määräytymisperusteet ovat muuttuneet siten, että yhä useammat asunnot, myös tavalliset perheasunnot, ovat joutuneet verotuksen piiriin. Toisaalta veron määräytymisperusteissa on epäoikeudenmukaisuuksia niin, että saman tasoisissa asunnoissa veron suuruus voi vaihdella huomattavasti.

Tästä syystä, herra puhemies, ehdotan, että eduskunta päättäisi hyväksyä toivomusaloitteessani n:o 37/1989 vp. olevan toivomuksen, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta asuntotulon verottamisesta luovuttaisiin omana asuntona käytettävissä asunnoissa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka on nyt kolmanteen käsittelyyn tässä ennättämässä ja ehtinyt, on toki parannus tällä hetkellä vielä voimassa olevaan lakiin asuntotulon verosta. Mutta yhdyin kernaasti siihen, mitä ed. Fred edellä sanoi, että koko ajatus asuntotulon verosta on hyvin heikoille perusteille rakentuva ja siinä mielessä koko tästä veromenettelystä luopuminen olisi sinänsä paikallaan ja perusteltua. Tässä mielessä ed. Fredin esitys ansaitsee kannatuksen.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Fredin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Fred ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että toivomusaloitteen n:o 37/1989 vp. ponsi hyväksyttäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Nyt on äänestettävä ed. Fredin ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Joka yhtyy valtiovarainvaliokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää ”jaa”; jos

”ei” voittaa, on toivomusaloitteen n:o 37/1989 vp. ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 44 ei-ääntä; poissa 57. (Koneään. 8)

Eduskunta on yhtynyt valtiovarainvaliokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden n:ot 90/1987 vp. ja 70 hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi alustoimitusten rahoitukseen myönnettävästä korkotuesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 202

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44

Suuren valiokunnan mietintö n:o 154

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus säteilylaiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 230/1989 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 136

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotukset laiksi alkoholilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 173

Talousvaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 155

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätehtyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Almgren: Herra puhemies! Havaitsin äsken, että minulla olisi ollut mahdollisuus alkoholipoliittisia asioita käsiteltäessä kiittää liikenneministeriä kerrankin. Olen nimittäin havukkana hänen niskassaan ollut silloin, kun hän on mielestäni tehnyt hyvin pöyristyttäviä ja inhottavia esityksiä. Mutta nyt, kun hän ministeriöstään on tulossa sellaisen esityksen kanssa, joka selvästi parantaisi eräitä räikeitä epäkohtia, olisin halunnut häntä kiittää. Valitettavasti hän kuitenkin lähti salista pois.

Herra puhemies! Nyt on kuitenkin käsiteltävänä hallituksen esitys alkoholilainsäädännön muuttamisesta siten, että se ansaitsee kaikki mahdolliset moitteet. On nimittäin tarkoitus siirtää alkoholilainsäädännön valvonta kunnilta lääninhallituksille. Tällainen toimenpide mielestäni heikentäisi sitä heikkoa tilannetta, joka tällä hetkellä alkoholi-valvonnassa on, entisestään.

Tämä hallituksen esityshän tarkoittaa sitä, että lääninhallituksiin ehdotetaan perustettavaksi yhdeksän tarkastajan virkaa. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että tarkastajaa ei tulisi edes jokaiseen lääniin. Kun tarkastus tällä hetkellä on ollut kuntakohtaista, se on toiminut edes jotenkuten. Sivutoimisia tarkastajia on ollut kunnissa niin paljon, että on voitu saada ainakin kohtuullisia tuloksia aikaan.

Lähi vuosina tapahtuu suuria muutoksia, jotka vaikuttavat Suomessa harjoitettavaan

alkoholipolitiikkaan. Esimerkiksi Euroopan yhdentymisen vaikutukset eivät vielä tässä vaiheessa ole selviä. Alkon tuleva rooli on myös epäselvä. Sen vuoksi olisi lainmuutoksen onnistumisen kannalta parempi, jos nyt käsiteltävänä olevat lakiesitykset alkoholin tarkastusta koskeviksi muutoksiksi tehtäisiin vasta, kun kuva 1990-luvun alkoholipolitiikasta on selkiintynyt.

Kuten mainitsin, hallituksen esityksessä alkoholitarkastustoiminnan uudelleenjärjestelyistä on tarkoitus perustaa yhdeksän päätoimista tarkastajan virkaa koko maahan, käytännössä seitsemään lääniin. Työtehtävien asianmukaisen hoidon kannalta tämä määrä ei ole riittävä varsinkaan lääneissä, joissa etäisyydet ovat pitkät, eikä lääneissä, joissa valvontakohteita on runsaasti. Alkoholitarkastuksen toimivuus tulisi erittäin kyseenalaiseksi lääneissä, joihin ei ollenkaan perustettaisi omaa virkaa. Alkuperäisissä suunnitelmissa oli kaavailtu perustettavaksi 28 virkaa, mikä sekin on pieni lukumäärä verrattuna nykyisiin noin 205 virkaan.

Tarkastustoiminnan tehostaminen ja järjestyttäminen on senkin takia tarpeen, että nykyisessäkin, edes jollakin tavoin toimivassa järjestelmässä on korjaamista. Kunnissa voitaisiin siirtyä ostopalvelukäytäntöön myös alkoholitarkastuksen osalta. Tarkastuspiiri voisi siten samalla tarkastajalla kattaa usean kunnan alueen. Työtehtäviä määriteltäessä on suurempaa painoa pantava anniskelu- ja myyntihenkilökunnan kouluttamiseen ja neuvomiseen sekä asiakkaiden opastamiseen erilaisissa alkoholin anniskelua ja myyntiä koskevissa kysymyksissä. Tässä lakiesityksessä suunnitelluilla henkilöresursseilla ei voida asianmukaisesti hoitaa koko ajan kasvavaa tehtäväkenttää.

Talousvaliokunta on mietinnössään lausunut, että pitää olla hyvä yhteys kuntiin, koska kunnat edustavat paikallistuntemusta. Linaus valiokunnan mietinnöstä: "Valiokunta korostaa myös hyvien yhteistyökanavien luomista kunnallisiin viranomaisiin, koska heillä on hyvä paikallisten olojen ja ongelmien tuntemus." Tämä myönnetään ja kuitenkin ollaan tarkastustoiminta siirtämässä pois sieltä, missä valiokuntakin katsoo olevan suurimman asiantuntemuksen.

Herra puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan, että käsiteltävät lakiehdotukset hylätään. Siltä varalta, että ne kuitenkin tulisi-

vat hyväksytyiksi, ehdotan, että ne äänestetään yli valtiopäivien — tässä tapauksessa myös yli vaalien.

Ed. Taxell merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Viittaan ensimmäisessä käsittelyssä käyttämäni puheenvuoroon, jossa edellisen puhujan tavoin käsittelin talousvaliokunnan mietintöä asiasta ja totesin sen sisällöllisesti ristiriitaiseksi, kun siinä toisaalta kannatetaan hallituksen esitystä ja toisaalta kannetaan huolta paikallisen eli tässä tapauksessa kunnallisen tason asiantuntemuksen saamisesta mukaan alkoholitarkastustoimintaan.

Eduskunta on myös eri yhteyksissä painottanut ehkäisevän, neuvovan ja ohjaavan alkoholi- ja päihdepolitiikan merkitystä, mutta nyt, jos hallituksen esitys hyväksytään, toimitaan toisin kuin aikaisemmin täällä on eri yhteyksissä toivottu ja päätetty.

Näillä perusteilla pyydän saada kannattaa ed. Almgrenin molempia ehdotuksia.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kuntien taholta tapahtunut alkoholitarkastus, erityisesti kun se on tapahtunut sivutoimisten henkilöiden toimesta, on ollut täysin tehotonta kieltolain ajoista saakka. Sillä ei käytännössä ole ollut mitään merkitystä. Sen verran tunnen asioita, että kun aikanaan Tampereella poliisimiehenä joskus kuljeskelin alkoholitarkastajien kanssa ravitsemusliikkeissä jne., tietyllä tavalla, jos heitä ei vihattu, heistä tehtiin tietynlaisia ”höpöjä” sikäli, että heidän esityksillään ja työllään alkoholitarkastuksessa ei ollut mitään merkitystä. He olivat tavallaan liian tuttuja omalla paikkakunnallaan, ja heidän tehtävänsä oli ja on ollut erittäin vaikea.

Sen vuoksi on tärkeitä, että alkoholitarkastusta jatkavat nimenomaan läänien taholla tietyllä tavalla kunnassa kasvottomat henkilöt, jotka tekevät sitä virkamiehinä. Silloin he voivat, koska he ovat virkamiehiä ja tulevat asiaa kuntiin hoitamaan, hoitaa asiaa täysipainoisesti eikä niiden rasitteiden vaivaamina kuin sivutoimiset kuntien alkoholitarkastajat. Minun mielestäni asia on kulke-
massa oikeaan suuntaan. Jotakin uutta on kokeiltava, koska tähänastiset toimenpiteet

alkoholilainsäädännön ja alkoholin väärinkäytön suhteen eivät ole pureet. Mielestäni tämä virkamiesmäisyys ja siirtyminen lääninhallitukseen on aivan oikea kokeilu.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Ei voi olla kommentoimatta ed. Aittoniemen näkemyksiä ja ihmettelemättä perusteluja, että jos tehtävä kunnan tasolla on vaikea, siihen on pelastus se, että se virka lakkaa, jonka viranhaltijan tehtäväkenttä on vaikea. Päinvastoin pitäisi lähikontrollia ennakoivassa mielin alkoholipolitiikassakin kyetä eteenpäin viemään. Ehkä uusilla hallinnollisilla ratkaisuilla myös lautakuntatasolta löytyisi henkilöitä, jotka kykenisivät sen kuntatasolla tekemään.

Minulla on toisenlainen kokemus siitä — tietenkin se on henkilöstä kiinni, niin kuin jokainen työ on — että on hyvin arvokasta, että kunnallinen kontrolli pelaa. Muun muassa alaikäiset väärentävät henkilöllisyystodistuksia mennessään ravintoloihin. Samoin myös oluen myyntitarkastukset alaikäisille jne. on suoritettu nopeasti ja joustavasti silloin, kun viranomainen on lähellä ja tieto väärinkäytöksistä toisella puolella tulee tietoon. Kuta pitemmäs ja kauemmas viedään kontrolloivaa elintä, sitä kylmempi ja käsiäänpeसेvämpi se on. Voi jopa esittää kyseenalaiseksi, onko nyt esitetty malli lainkaan toimiva vai onko se byrokraatisoiva homma.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnassa, kun käsitelimme lakiesitystä, meille tuli selväksi, että kaikkein suurimmat ongelmat eivät suinkaan ole alkoholilainsäädännön valvonnassa. Suurempi ongelma on se, että alkoholin kulutus Suomessa koko ajan kasvaa, ja kunnallisilla alkoholitarkastajilla ja heidän työllään ei valitettavasti ole tätä pyrkimystä pystytty vähentämään.

Me myös saimme kuulla valiokunnassa, että meillä kunnallisissa tehtävissä on erittäin hyviä aktiivisia alkoholitarkastajia ollut, jotka ovat toimineet paljon laajemmin kuin heidän toimenkuvansa edellyttäisi ja he olisivat innokkaasti halunneet tällaista työtä jatkaakin. Mutta näemme, että tässä tilanteessa tämän suuntainen ratkaisu on ihan perusteltu ja oikea. Kaikki voimavarat pitää

painottaa ennalta ehkäisevään työhön alkoholien kulutuksen estämiseksi.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Samaan asiaan, minkä ed. Mönkäre oikeastaan toi esille, haluaisin vastata keskustapuolueen kansanedustajille, jotka ovat ottaneet alkoholitarkastajakysymyksen esille.

Valiokunnassa me kuuntelimme asiantuntijoita ja päädyimme todellakin siihen, että tätä kautta alkoholitarkastus saadaan kontrolliin paremmin kuin aikaisemmin, koska on ollut tietysti erittäin hyviäkin tarkastajia, mutta siinä on hyvin paljon myös eroja ollut. Siinä mielessä ed. Aittoniemi oikeastaan puuttui yhteen osa-alueeseen niistä ongelmista.

Kun ajatellaan ehkäisevää alkoholikasvatusta eli alkoholiongelman vähentämistä, se ei alkoholitarkastajilla kyllä vähene, vaan nimenomaan tarvitaan terveystarkastusta ja siten, että se lähtee jo kodeista ja koulusta ja eri järjestötoiminnoista. Se on tärkeämpää vielä kuin tämän tyyppinen tarkastaminen. Tarkastaminen on tietenkin erittäin tärkeä asia, mutta sille voidaan keksiä tulevaisuudessa myös muita lisämuotoja, jos nähdään, että tuleva järjestelmä ei pelaa. Tietenkin Alkon osuutta tarkastustehtävissä pitää painottaa.

Ed. Laine: Herra puhemies! Tämän lain lähetekeskustelussa kiinnitin huomiota siihen seikkaan, josta ed. Almgren täällä äsken puhui, nimittäin tarkastustoiminnan tehokkuuteen. Toivoin, että valiokunta olisi tarkasti tuohon asiaan perehtynyt.

Valiokunta kuitenkin on asettunut puoltamaan hallituksen esitystä sillä perusteella kuin esimerkiksi ed. Dromberg äsken mainitsi, että voidaan tarkastajien kontrolli paremmin suorittaa, siis tarkastajien kontrolli paremmin. Kas, kun ette ehdota vain yhden tarkastajan valintaa koko maahan ja koko maa yhdeksi piiriksi! Silloin kyllä tarkastajia voidaan kontrolloida, mutta en usko, että tarkastajien tehtävä tulee hoidetuksi paremmin.

Olen todella siinä käsityksessä, että näin pienellä määrällä alkoholitarkastajia, tarkkailijoita, nyt ehdotetaan valittavaksi vain yhdeksän koko maahan, joitakin henkilöitä ehkä sitten myöhemmin lisäksi, tätä tehtävää

ei voida suorittaa sillä tehokkuudella kuin tarvetta olisi. Siksi, vaikka periaatteessa ei ole väliä sillä, kumpaa järjestelmää noudatetaan, kunnan vaiko valtion, niin tässä tapauksessa, kun tarkastajien määrä jää näin pieneksi, ei tämä tule varmasti onnistumaan.

Ed. Lindroos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunta oli täysin samaa mieltä muun muassa ed. Laineen mielipiteitten kanssa, että henkilöresurssit on eräs tämän lain suuri ongelma. Sen takia valiokunnassa herätti suurta hämmennystä se, että kunnallisten alkoholitarkastajien kattojärjestön ja sosiaali- ja terveysministeriön välisissä neuvotteluissa oli päädytty sellaiseen alkuperäiseen lukuun kuin 28 tarkastajan virkaa. Kuitenkaan se luku ei ole 28, vaan se on 9. Valiokunta koki tämän virkojen pienen määrän suurena epäkohtana. Sitä toisaalta yritetään auttaa sillä, että lääninhallituksista noin 15 virkatyövuotta jo hoidetaan tätä työtä oman toimen ohella.

Kokonaistyöpanos tulee joka tapauksessa lainsäädännön uudistuessa vähenemään tarkastuskysymyksessä, mutta valiokunnan vankka usko minun käsitykseni mukaan oli se, että tämä on kuitenkin askel parempaan, irti totunnaisesta alkoholitarkastuksesta.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Tätä kysymystä on monelta kannalta lähestytty, mutta ihmettelen kyllä ed. Rengon näkemyksiä nimenomaan siitä, että sivutoiminen alkoholitarkastaja suorittaa iän valvontaa jne. Niiden kokemusten mukaan, joita itselläni on erittäin monesta poliisipiiristä, kunnallisilla sivutoimisilla alkoholitarkastajilla ainakaan niillä paikkakunnilla, missä itse olen ollut, ei ole ollut oikeastaan mitään merkitystä. Itse en ole saanut ainakaan yhtäkään huomautusta heiltä tai mitään sellaista varteenotettavaa seikkaa, jota olisi voitu lähteä tutkimaan.

Minun mielestäni se, mitä ed. Lindroos esitti, on hyvin varteenotettavaa, eli se, että henkilömäärät tämän lakiesityksen mukaan ovat riittämättömät, mutta suunta minun mielestäni on oikea, että riippumattomat henkilöt hoitavat tarkastusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ed. Alarannan kannattamana ehdottanut, että lakiehdotukset hylättäisiin.

Lisäksi on ed. Almgren ed. Alarannan kannattamana ehdottanut, että lakiehdotukset, mikäli ne tulevat hyväksytyiksi, jätettäisiin lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotukset, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotukset hylätty.

Puhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Ahonen, Aittoniemi, Ala-Harja, Alho, Backman, von Bell, Björklund, Dromberg, Gustafsson, Haavisto, Hacklin, Helle, Hieta, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Huuhtanen, Häkämies, Hämäläinen, Ikkala, Jansson, Joenpalo, Jouppila, Joutsensaari, Junnila, Jurva, Järvenpää, Järvisalo, Kalima, Kalliomäki, Kanerva, Karkinen, Kasurinen, Kautto, Kempainen, Kettunen, Korkia-Aho, Kärhä, Laaksonen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, Lax, Lindroos, Linnainmaa, Luttinen, Miettinen, Muttilainen, Myller, Mäki-Hakola, Mönkäre, Mörttinen, Ollila, Paakkinen, Paavilainen, Paloheimo, Pesola, Pietikäinen, Pohjanoksa, Pohjola, Puhakka, Puisto, Pulliainen, Puolanne, Puska, Pystynen, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Saarinen, Salolainen, Sarapää, Savolainen, Seppänen, Sillanpää, Skinnari, Soininvaara, Särkijärvi, Taina, Taxell, Turunen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uitto, Uosukainen, Urpilainen, Valli, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Viinanen, Viljanen, Vistbacka, Vuoristo, Vähäkangas, Vähänäkki ja Zyskiewicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Alaranta, Almgren, Anttila, Asatala, Fred, Hautala, Heikkinen, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jokinen, Jäätteenmäki, Kankaanniemi, Koistinen, Kokko, Kääriäinen, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, Majala, Mattila, Männistö, Peltari, Renko, Ryynänen, Röntynen, Saapunki, Saari, Savola, Stenius-Kaukonen, Tennilä, Vihriälä, Väistö ja Väyrynen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, E. Aho, Ajo, Andersson, Antvuori, Apukka, Björkstrand, Bärlund, Donner, Elo, Halonen, Hetemäki-Olander, Hurskainen, Jaakonsaari, Jokiniemi, Juhantalo, Jääskeläinen, Kauppinen, Kekkonen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Kuuskoski-Vikatmaa, Laitinen, Lehtosaari, U. Leppänen, Louekoski, Louvo, Löyttyjärvi, Malm, Melin, Metsämäki, Moilanen, Mäkelä, Mäkipää, Nieminen, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Paasio, Pekkarinen, Perho, Pesälä, Pokka, Rauramo, Rehn, Renlund, Riihijärvi, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen, Suominen, Säilynoja, Tenhiälä, Tiuri, Tähkämaa, Wahlström, Virolainen ja Väänänen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 105 jaa- ja 34 ei-ääntä; poissa 60. (Koneään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotukset.

Puhemies: Lakiehdotusten kolmas käsittely on päättynyt, mutta kun on tehty ehdotus nyt hyväksytyjen lakiehdotusten jättämisestä lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljellä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin, p a n n a n asia valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaisesti pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

12) Ehdotus laiksi Saaristomerén kansallisuudesta annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 82

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 23
Suuren valiokunnan mietintö n:o 137

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus laiksi lainhuuto- ja kiinnitysrekisteristä annetun lain 26 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 142

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 25
Suuren valiokunnan mietintö n:o 156

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotukset laeiksi rajavöhykelain muuttamisesta ja valtakunnan maarajan lähellä olevien kiinteistöjen nautintaoikeuden supistamisesta annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 156

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 24
Suuren valiokunnan mietintö n:o 138

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Ehdotus laiksi maatilahallinnosta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 67

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11

Suuren valiokunnan mietintö n:o 143

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ehdotus laiksi maataloustuotannon tasa-painottamisesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 150

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 144

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

17) Ehdotus laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain 5 §:n 3 momentin 1 kohdan kumoamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 151

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13

Suuren valiokunnan mietintö n:o 157

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

18) Ehdotus laiksi sokerilain 13 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 146
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 140

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

19) Ehdotus laiksi kotimaisesta tärkkelys- tuotannosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 147
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 141

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

20) Ehdotus laiksi kotimaisesta öljykasvituo- tannosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 148
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 142

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

21) Ehdotukset sotilastapaturmalaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 98
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 32
Suuren valiokunnan mietintö n:o 146

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Kärhä: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sotilastapaturmalaiksi on hyvä esitys ja vuosia, jos ei sanoisi vuosikausia, odotettu laki.

Tähän saakkahan meillä on ollut voimassa ainoastaan yksi laki, joka koskee sotilasvammoja, laki, joka on laadittu vuonna 1948 jo silloin tapahtuneita haavoittumisia ja sairauksia silmälläpitäen ja niiden korvaustarpeeseen. Lakia, joka koskee sodassa haavoit-

tuneita ja sairastuneita, on ollut vaikea soveltaa nuoriin asevelvollisiin ja heidän tapaturmiinsa. Näin ollen on tyydytyksellä todettava, että hallitus on saanut aikaan sotilastapaturmalain nimenomaan asevelvollisille, mutta myöskin kertausharjoituksissa ja YK:n rauhanturvaamisjoukoissa vahingoittuneille.

Uusi laki laajentaa tapaturmakorvauskäytäntöä ja lukee korvauksen piiriin tuleviksi tapaturmiksi paitsi palvelupaikalla ja siihen kuuluvalla alueella sattuneet tapaturmat myös palveluksen edellyttämällä matkalla sattuneet vahingoittumiset sekä tämän lisäksi myös sellaiset vahingot, jotka sattuvat palvelupaikalla tai siihen kuuluvalla alueella nimenomaan vapaa-aikana. Tämä on tyydytyksellä todettava.

Laki laajentaa korvausvelvollisuuden vapaa-ajan osalta varusmiehille myös henkilökohtaisilla lomilla sekä kuntoisuuslomilla sattuvien vahingoittumisten varalle. Onkin todettava, että useimmat vaikeat tapaturmat sattuvatkin juuri varusmiesten lomilla nimenomaan kolareitten seurauksena. Kaiken kaikkiaan asevelvollisille sattuu vuosittain 10—12 kuolemantapausta ja suurin piirtein saman verran vaikeita vammautumisia. Kertausharjoituksissa vuosittain tapahtuu 5—10 vaikeaa loukkaantumista, jotka oikeuttavat jatkuvaan korvaukseen. YK:n rauhanturvaamisjoukoissa niin ikään tapahtuu yli 60 sairastumista tai tapaturmaa, jotka oikeuttavat korvaukseen. Uusi laki näin ollen todella puoltaa paikkaansa.

Mitä tulee korvauksen piirissä oleviin vahingoittumisiin, niin on todettava, että korvauksen ulkopuolelle jäävät edelleen henkilökohtaiset syyllomat eli henkilökohtaisten syyllomien aikana sattuneet vahingoittumiset.

Vapaa-aikana ja tavanomaisella lomalla sattuvien vahingoittumisten korvaaminen merkitsee selvää ja periaatteellista laajentamista sotilasvammalain korvauskäytännössä. Se merkitsee myös sitä, että uudet asevelvolliset tulevat saamaan huomattavasti laajemman korvausoikeuden verrattuna vanhan sotilasvammalain alaisiin henkilöihin.

Sotilaskorvausten laajentaminen tällä tavoin mainittuihin vapaa-aikatapaturmiin oli lakia valmistelleessa toimikunnassa kuitenkin erimielisyyden aihe. Toimikunnan mietintöön liitettiin useitakin eriäviä mielipiteitä nimenomaan vapaa-aikana sattuvien tapa-

turmien korvaamisesta. Mutta kuten mainitsin, kaikki varusmiesaikana vapaa-aikana sattuneet tapaturmat eivät kuitenkaan ole korvauksen piirissä, sillä ulkopuolelle jäävät vielä syyllomalla eli henkilökohtaisella lomalla sattuneet tapaturmat.

Tähän nähden tuntui oudolta, että sosiaalivaliokunnassa haluttiin ulottaa korvausvastuu myös asevelvollisuuskarkureihin. Tämä on sikälikin outoa, että mainitun sotilastapaturmien korvaustoimikunnan jäsenet katsoivat yksimielisesti, että luvaton poistuminen palvelupaikalta tai siihen kuuluvalla alueelta ja tällaisen poistumisen aikana sattunut vahingoittuminen ei oikeuta sotilastapaturmalain tarkoittamiin korvauksiin.

Kun valiokunnassa ilmeni, että emme saavuta yksimielisyyttä luvattomien poistumisten osalta sattuvista tapaturmista, valiokunnan enemmistö kuitenkin saneli mietintöön oman käsityksensä siitä, että lakia tulisi kehittää siihen suuntaan, että myös tämän kaltaiset matkat olisivat korvauksen piirissä. On huomattava, että sosiaalivaliokunnan asiantuntijajäsenten taholta ei tämän kaltaista laajempaa korvausmenettelyä haluttu suositella. Tosin mainittiin, että ensimmäisen vuorokauden aikana sattuneet karkumatkan tapaturmat kenties voisi joissakin tapauksissa katsoa korvattaviksi. Jotta ei olisi jäänyt käsitystä siitä, että valiokunta haluaa yksimielisesti korvata asevelvollisten karkumatalla sattuneet tapaturmat sotilastapaturmalain nojalla, olen sanellut mietintöön eriävän mielipiteeni.

Mitä tulee lakiin muutoin, niin on otettava huomioon, että laissa on asevelvollisten tapaturmien korvaustasoon tehty huomattavia parannuksia aikaisempaan lakiin verrattuna. Onkin todettava, että vuosityöansion osalta laki seuraa yleistä palkkakehitystä. Valiokunnan kunniaksi on sanottava, että vuosityöansion osalta teimme lakiin vielä parannuksia, jolloin kukaan korvausta saava ei jää toista huonompaan asemaan.

Herra puhemies! Laki tuo käytäntöön uusia periaatteita, laki on odotettu ja toivotu, ja sitä tarvitaan. Jotta käytännössä näkisimme lain soveltuvuuden ja uusien korvausmuotojen toimivuuden, toivon, että lakia seurattaisiin ja, mikäli on tarpeen, mahdollisimman nopeasti tuotaisiin eduskunnan käsittelyyn siinä mahdollisesti ilmenevät muutokset.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Olemme sosiaalivaliokunnassa pitkään pohtineet asiaa, johon ed. Kärhä puheenvuorossaan puuttui. Ed. Kärhän puheenvuorosta tulee kyllä sellainen ajatus, että vaikka naiset kohta pääsevät piispoiksi, niin naisten pääsy upseereiksi on kyllä pystyttävä estämään. Nimittäin ed. Kärhä unohtaa vastalauseessaan kokonaan varusmiesten perheet, jotka ovat nykyisin melko yleisiä, ja siksi sosiaalivaliokunnan suuri enemmistö on halunnut ajaa inhimillisempää linjaa, ei edistää kurittomuutta palveluksessa, vaan ajaa inhimillisempää linjaa kuin ed. Kärhä.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! Ehkä pari oikaisua ed. Kärhän puheenvuoroon, vaikka hän lain uudistamista kehuessaan onkin käytännössä ihan oikeassa, samalla kun yhdyin ed. Alarannan käsityksiin valiokunnassa yleisesti vallalla olleesta mielialasta.

Ensinnäkään ed. Kärhän mainitsema asevelvollisuuskarkuruus ei terminä ole käytetty eikä sitä asiallisesti ole olemassakaan. Kysymys on käytännössä siitä tilanteesta, että perinteisesti puhutaan punntauksesta, ja siinä on yhden vuorokauden raja, jolloin se menee karkuruuden puolelle. Silloin haluttiin nähdä asia niinpäin, että jos tapaturma sattuu ensimmäisen vuorokauden aikana, se myös korvataan, koska siinä saattaa olla inhimillisiä syitä. Kun valiokunta kaikesta päätellen ei oikein kovasti vakuutusoihteuteen luottanut ymmärrettävistä syistä, haluttiin tällainen täsmennys, jotta se myös varusmiehille ja heidän perheilleen tulee koitumaan eduksi.

Mitä tulee syyloimiin, niin ne korvataan, ed. Kärhä, 14 vuorokauden aikaan saakka eikä suinkaan niin kuin puheenvuorossanne tuli väitettyä. Kokonaan toinen asia on syyllomat, joita on mm. maatalouden harjoittajilla sadonkorjuun aikana ja muina aikoina. Silloinhan tapaturmat korvataan eri lain mukaan.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa herra puhemies! Ed. Kärhä puheenvuorossaan otti esille samoja ajatuksia, joita hän sosiaalivaliokunnassa esitti. Nähtävästi hänellä vieläkin on sellainen kuva, että sosiaalivaliokunta ja hallitus antaessaan esitystä haluaisivat, että rikosluonteinen punntaus laajenisi tämän myötä. On todettava, että tämä esitys poistaa

eräitä pieniä epäkohtia, niin kuin ed. Rantanen totesi. Uskoisin, että tällä pienelläkin parannuksella pystytään asioita ja ongelmia hoitamaan.

Mutta en usko siihen käsitykseen, minkä ed. Kärhä täällä ja vastalauseessaan esittää, että punntaustoiminta laajenisi, koska sehän on rikollista toimintaa ja henkilö saa rangaistuksen, mutta ei ole oikeutettu korvaukseen, jos on syyllistynyt rikokseen. Jos yli 14 vuorokauden lomalla kaveri on työssä, niin hän ei saa sotilastapaturmalain mukaista korvausta, jos hän silloin vammautuu, vaan korvaus tulee muualta. Nähtävästi tässä on jonkinlainen käsitysero siitä huolimatta, vaikka useat asiantuntijatkin valiokunnassa vakuuttivat, että tällä ei haluta punntausta tai rikollista toimintaa laajentaa.

Ed. Kärhä: Arvoisa puhemies! Ensiksi haluan kumota väitteen, että lukemattomat asiantuntijat olisivat näin sanoneet. Olisin nimittäin todella halunnut kuulla useampia asiantuntijoita, mutta valiokunnan kiireiden vuoksi katsottiin, että asiantuntijoita ei enempää saa kuulla. Näin ollen me kuulumme todellakin hyvin harvaa asiantuntijaa kuulumme ja tästä nimenomaisesta asiasta tuskin kahta kolmea asiantuntijaa enempää.

Mitä tulee henkilökohtaisten syyllomien korvaamiseen, pyydän jokaista katsomaan lakia. Siellä ei puhuta mistään 14 vuorokauden loman korvaamisesta. Lakiesityksen perusteluissa nimenomaan mainitaan, että henkilökohtaiset syyllomat eivät oikeuta korvaukseen. Näin ollen katson, että jos me laajennamme sotilastapaturmalakia, silloin on tältä osin lakia laajennettava eikä ulotettava laajennuksen alkamista ns. punntausloimiin.

Haluaisin vielä huomauttaa ed. Alarannalle, että ei tämän kaltaisessa laissa ensimmäinen lähtökohta ole perheolosuhteet. Kyllä tämän kaltaisessa järjestelmässä pitää katsoa myös, minkä vuoksi meillä tarvitaan asevelvollisia ja maanpuolustusta, sekä tätä kautta myös pidettävä huoli siitä, että karkumatkojen korvaukset eivät kulje ennen vapaa-aikojen korvauksia.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! Täytyy ottaa esimerkki, että tulen ymmärretyksi ja että kaikki ymmärtävät, mistä on kysymys. Jos varusmies myöhästyy iltalomaltaan, niin

tulkinta on ollut se, että jos hän autolla tulee, ratkaisevaa on, mihinpäin auton nokka on sattunut olemaan kolarin sattuessa. Jos se on ollut kasarmille päin, se on joissakin tapauksissa korvattu, mutta jos on ollut poispäin, niin ei ole korvattu. Jos kuvitellaan tilanne, että varusmies on ensimmäiseltä viikonloppulomaltaan tulossa outoon varusmieskaupunkiin ja ehkä tulee vielä oudosta suunnastakin ja jos on hiukan kiire, niin silloin saattaa olla, että hän ajaa hiukan harhaan ja on menossa ikään kuin poispäin kasarmilta. Silloin vahinkoa ei ole korvattu. Muun muassa tämän tyyppiset järjettömyydet haluttiin tällä yhden vuorokauden säännöllä poistaa. Tämän kummemmasta ei ole kysymys, mutta onhan siellä nyt tuo vastalause ja pari kolme puheenvuoroa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

22) Ehdotus laiksi sairausvakuutuslain mukaisen omavastuunajan korvaamisesta maatalousryttiläisille

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 211
Toivomusaloitteet n:ot 678 ja 717
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 33
Suuren valiokunnan mietintö n:o 147

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

23) Ehdotus laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvamistoimintaan annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 143
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 149

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

24) Ehdotukset laiksi palkkaturvalain ja laiksi merimiesten palkkaturvalain 6 ja 16 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 213
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 35
Suuren valiokunnan mietintö n:o 158

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

25) Ehdotus mielenterveyslaiksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 201/1989 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 133

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 133. Ensi salitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Sosiaali- ja terveysministeri M i e t t i n e n : Herra puhemies! Ehkä on aihetta, kun asia on ollut pöydällä viikon verran, muistuttaa siitä, että hallituksen esitys eduskunnalle mielenterveyslaiksi annettiin lokakuussa vuosi sitten. Siis noin vuoden käsittelyn jälkeen on valmistunut talousvaliokunnan mietintö, jossa valiokunta päätyi ehdottamaan hallituksen esityksen 8 §:ää muutettavaksi niin, että välittömän hoidon tarpeessa oleva alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta hoitoon myös vakavan mielenterveyden häiriön vuoksi muiden hoidon edellytysten täyttyessä, jotka ovat tarkasti lakiin kirjatut.

Lisäksi valiokunta katsoi yksimielisesti, että tarkkailuajan lyhentäminen nykyisestä viidestä kahteen vuorokauteen saattaa vaarantaa potilaan hoidon saantia tai turvallisuutta, sekä ehdotti tarkkailulausunnon antamista ja tarkkailuun otetun määräämistä hoitoon koskevien määräaikaisten muuttamista neljäksi vuorokaudeksi. Tähän siis valiokunta päätyi yksimielisessä ehdotuksessaan.

Käsiteltäessä mielenterveyslakia suuressa valiokunnassa valiokunta lisäsi talousvaliokunnan ehdottamaan alaikäisen tahdon vastaista hoitoa koskevaan 8 §:n uuteen 2 momenttiin sellaisen lisäyksen, jossa todetaan, että alaikäistä saadaan pitää ainoastaan alaikäisille tarkoitettulla osastolla. Myös talousvaliokunta oli omassa mietinnössään varsin

selkeästi korostanut tämän periaatteen hyväksymistä käytännön hoitotoiminnassa.

Mielenterveyslain eduskuntakäsittelyssä on kiinnitetty erityistä huomiota, ja aivan aiheellisesti, potilaan oikeusturvanäkökohtiin. Tämä on varsin perusteltua senkin vuoksi, että säädettäessä lainsäädäntöä, joka mahdollistaa mm. tahdonvastaisen hoidon, Suomen lainsäädännön tulee olla sopusoinnussa sellaisten kansainvälisten sopimusnormien kanssa, jotka olemme hyväksyneet tai jotka meidän on tarkoitus lähitulevaisuudessa hyväksyä.

Mielenterveyslain pitkähköksi venyneessä ja osittain ristivetoa aiheuttaneessa eduskuntakäsittelyssä tämä on ollut pääosin seurausta siitä, että kansainvälisten sitoumusten tarkkaa vaikutusta Suomen lainsäädäntöön on arvioitu eri asiantuntijapiireissä varsin erilaisella tavalla.

Tässä keskustelussa on joskus ollut vaikeaa löytää käytäntöön soveltuvia ratkaisumalleja, kun äärimmäistä tulkintalinjaa edustavat ovat nähneet potentiaalisia vaaratekijöitä lähes kaikissa säännöksissä. Joiltakin osin on ehkä liikaakin luotettu siihen, että käytännön hoitotoiminta tapahtuu kuitenkin viime kädessä myös kansainvälisesti hyväksyttyjen pelisääntöjen mukaisesti.

Mielenterveyslain toisen käsittelyn kestäessä on käyty erityisesti keskustelua siitä, tulisiko talousvaliokunnan ehdottamaan alaikäisen tahdon vastaista hoitoa koskevaan säännökseen liittää kuulemista ja muutoksenhakua koskevia lisäsäännöksiä.

Koska henkilökohtaisesti olen pitänyt talousvaliokunnan perustellusti esittämää lisäystä mielenterveyslain 8 §:ään tarpeellisena, olen katsonut viikon aikana käydyissä keskusteluissa lain käytännön soveltamisen ja toisaalta potilaan oikeusturvan kannalta olevan perusteltua vielä tässä toisessa käsittelyssä täydentää ja tarkentaa lainsäädäntöä myös kuulemista ja muutoksenhakua koskevilla lisäsäännöksillä, jotka tullaan lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään. Tällöin tavoitteena on se, että ennen hoitoon määräämistä selvitetään tarkkailuun otetun oma mielipide. Alaikäisen ollessa kyseessä olisi mahdollisuuksien mukaan varattava vanhemmille, huoltajille sekä muille henkilöille, joiden hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut, mahdollisuus tulla kuulluksi.

Kuten talousvaliokuntakin korosti, on

mielenterveyslakia ja lastensuojelulakia sovellettaessa käytäntöön edellytettävä sosiaali- ja terveysviranomaisilta toimivaa yhteistyötä, jotta mahdolliset hoitoonohjaus- ja huostaanotto päätökset pantaisiin täytäntöön siten, että kussakin tapauksessa pyritäisiin löytämään paras mahdollinen hoito- ja sijoituspaikka.

Koska lastensuojelulainsäädännössä on 12 vuotta täyttäneellä itsenäinen muutoksenhakuoikeus, on vastaavanlainen säännös myös siis perusteltua sisällyttää mielenterveyslakiin.

Näillä muutoksilla, herra puhemies, katsen, että mielenterveyslaki täyttää sekä aikuisten että lasten osalta kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat velvoitteet, vaikka niitä kuinka suurennuslasillakin tarkasteltaisiin. Muilta osin mielenterveyslain eduskuntakäsittelyssä ei ole hallituksen esitykseen tehty oleellisia muutoksia.

On syytä kuitenkin muistuttaa eduskuntaa siitä, että mielenterveyslain uudistamisen peruslängökohtana oli erikoissairaanhoidolainsäädännön ensi vuoden alusta voimaan tuleva muutos, joka liittyy mielenterveyspalvelut nykyistä paremmin osaksi kunnallista erikoissairaanhoidoa, kansanterveystyötä ja sosiaalipalvelujärjestelmää. Tällainen erillishallinnon purkaminen ja mielenterveystyön liittäminen osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon muuta palvelujärjestelmää ja mielenterveystyön käsitteen laajentaminen ovat kuitenkin niitä askelia, joilla maamme mielenterveystyössä siirrytään eteenpäin ja valmistaudutaan kehittämään entistä toimivampaa ja avohoitopainotteisempaa palvelujärjestelmää. Tämä näkökohta, herra puhemies, on käydyssä keskustelussa tahtonut unohtua, kun eräät yksityiskohdat ovat sitä liaksi ehkä hallinneet.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielenterveyslaissa ei varmasti ole ollut kyse pelkästään kansainvälisistä sitoumuksista ja siitä, miten niihin tässä muutetussa muodossa suhtaudutaan. Olen nainen ongelma on se, että 8 §:n kohdalla lasten ja nuorten pakkohoitoonottokynnystä madallettiin erilaiseksi kuin aikuisten. Se on se olennainen asia, jonka osalta olisi pitänyt kuulla paljon laajemmin asiantuntijoita kuin valiokunnalla oli enää tuon pykälän käsitteilyn jälkeen mahdollista kuulla.

Valiokunta toivoi, että suuri valiokunta olisi tuon puutteen korjannut, mutta niin ei ole tapahtunut. Lapsen menettelyllisten oikeuksien lisääminen on tietysti tärkeää, mutta se ei ratkaise tätä huonoa perusasiaa. Tässä nyt tulee sellainen maku, että paikkailaan ja korjaillaan, mutta tietääkö kukaan lopultakaan, tuliko tuo paikkailu ja korjailu todella oikein tehtyä, niin että kaikki riät peittyivät.

Ed. Laurila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Mönkäreelle totean, että valiokunta kuuli varsin laajasti asiantuntijoita, mikä valiokunnan mietinnöstä on nähtävissä, ja nimenomaan halusi kuulla monelta taholta lastenpsykiatrien ja nuorisopsykiatrien puheenvuoroja. Niissä tuli aivan yksiselitteisesti esiin, että lapsella ja nuorella hoidon syynä on varsin harvoin mielisairaus ja paljon useimmin vakava mielenterveyden häiriö. Lapsen mielisairaus ei suinkaan onneksi ole aina kehittynyt sellaiseen vaiheeseen kuin aikuisen.

Lisäksi totean, että 8 §:n perusteet sille, milloin alaikäinen voidaan ottaa vastentahitoiseen hoitoon, ovat varsin tiukat. Perusteenahan on, paitsi että nuori ja lapsi on vakavan mielenterveyden häiriön vuoksi hoidon tarpeessa myös hänen hoitoon toimittamatta jättämisensä pitää olennaisesti pahentaa hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja lisäksi mitkään muut mielen-terveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi. Nämä sulut estävät sen, että kovin kevyesti ei nuori tai lapsi vakavan mielenterveyden häiriön vuoksi joudu hoitoon. Ne ovat erittäin vankat ja mielestäni täysin riittävät. Kovin monesta nuoresta ja lapsesta koko maassa ei tule olemaan kysymys, mutta kuitenkin kaikkien asiantuntijoiden mielestä sellaisista nuorista ja lapsista, jotka ilman tätä pykälää jäisivät hoitoa vaille.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Kun ei ole ollut tilaisuus olla valiokunnassa kuulemassa asiantuntijoita, olen heitä kuullut muutoin. He ovat antaneet myös julkisuuteen lausuntoja, kuten mm. Kellokosken sairaalan ylilääkäri Erkki Pulkkinen viime viikolla, jossa hän toteaa tästä asiasta, että hän ei ensinnäkään ym-

märrä, miksi mielenterveyslain pakkohoito-pykälästä on noussut näin suuri meteli. Eikö ole huomattu, että pakkohoitoa toteutetaan jo nyt lastenkodeissa ja koulukodeissa? Jo somaattinenkin hoito on monesti pakkohoittoa, hän toteaa. Hoitoja on jäänyt toteuttamatta ja keskeytynyt, koska meillä ei ole selkeitä laillisia keinoja. Hän vetoaa siihen, että kun nuorilla menee lujaa, niin heillä todella menee lujaa, ja heidät pitää tässä vauhdissa pysähdyttää. Tämä lisäys on juuri tarkoitettu tällaisia äärikeinoja varten lasten parhaaksi.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sen lisäksi mitä olen tästä lakiesityksestä aikaisemmin kysynyt, minulla on nyt kaksi lyhyttä ilmoitusta. Ensiksikin puhuin viimeksi tänään HYKSin lastentautien klinikan apulaissyli-lääkärin kanssa, ja kyllä siellä koetaan turvallisena se, että kriisitilanteessa voidaan lapsi, kun lapsi itse ja vanhemmat eivät ymmärrä asiaa, saattaa hoitoon.

Toinen asia on se, että meillä on ollut käsiteltävänä talousvaliokunnassa lakiesitys n:o 220, joka on henkilökohtaisen mielipiteeni muuttanut, koska aikaisemmin olin sitä mieltä, että vain valitus lääkintöhallitukseen voi antaa pätevän vastauksen, koska läänissä on juristeja ja muita virkamiehiä, kenties joku lääninlääkäri, mutta ei asiantuntijoita. Nyt kun on käynyt ilmi tämän lakiesityksen käsittelyssä, että on käytettävissä lapsi- ja nuorisopsykiatreja sekä aikuispsykiatreja, tulen myöhemmässä käsittelyssä esittämään tätä valitusoikeutta, joka tähän asti on tör-männyt näihin kansainvälisiin säädöksiin.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä mielenterveyslain käsittely eduskunnassa ainakin osoittaa turhiksi ne puheet, että eduskunta ei muuta hallituksen esityksiä. Tässä on nyt ilmeisesti Ståhlbergin valtiosäännön kaikki mahdollisuudet muuttaa hallituksen esitystä käytetty hyväksi, koska sitä on muutettu sekä valiokunnassa, suuressa valiokunnassa että sitten ilmeisesti vielä täällä suuressa salissa toisessa käsittelyssä. Ilmeisesti tai mahdollisesti jätetään käyttämättä se mahdollisuus, että kun tämä palaa suureen valiokuntaan, niin suuri valiokunta muuttaisi sitä vielä kerran, että

tältä osin ei aivan täydellisyyteen ehkä päädytä.

Tämä ehkä osoittaa sen, että meidän poliittinen keskustelumme ei silloin, kun kyseessä on hankala, vaikea ja tulehtunut kysymys, ehkä sittenkään ole ihan niin hyvää kuin se voisi olla. Totta kai tämän lain olisi voinut laittaa kuntoon jo valiokunnassakin.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta eduskunta on kyllä nyt tekemässä munausta tässä asiassa siinä mielessä, että kaikkine näine lisäyksineen, joita tähän asiaan on eri vaiheissa tehty, tästä laista on muodostumassa melko epälooginen kokonaisuus.

Ed. Laurilan nimellä kulkeva muutosehdotus, jossa lapselle ja hänen huoltajilleen tai vanhemmilleen tulee oikeus tulla kuulluksi tässä käsittelyssä, ei takaa esimerkiksi sitä, ettei voitaisi menetellä niin, että lapsi määrätään pakkohoitoon vastoin vanhempien tai huoltajien tahtoa. Tästä tulee hyvin erikoinen tilanne.

Mielestäni kaikki ne argumentit, joissa täällä on puhuttu siitä, että lasten väkisin hoitoon määräämisen pitäisi aina tapahtua lastensuojeluviranomaisten kautta, saavat yhä enemmän painoa siitä, että tähän lakiin on nyt jäämässä tällaisia sudenkuoppia. Vaikka vanhempia ja huoltajia kuullaan, he eivät voi estää lapsen ottamista pakkohoitoon. Samalla voi käydä myös niin, että kukaan mukaan ei tavallaan toimi tämän lapsen huoltajana tai holhoojana tässä kysymyksessä.

Mielestäni ainoa oikea tie olisi nyt palauttaa asia talousvaliokunnalle, antaa heidän vielä kuulla asiantuntijoita tästä nimenomaisesti kysymyksestä ja käydä lakiehdotus läpi vielä lapsen ja vanhempien oikeusturvan kannalta. Tulen esittämään tätä omassa puheenvuorossani.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaara vastauspuheenvuorossaan totesi, että eduskunta osoittaa tällä muutoksen hyväksymisellä todeksi sen, että eduskunta myös voi muuttaa hallituksen lakiesityksiä. On aivan totta, että näin tulee todennäköisesti tämän lakiesityksen kohdalla käymään. Mutta kyllä kai, ed. Soininvaara, rehellisyyden nimissä on todettava, että erittäin monta sellaista epäkohtaa

eduskunta jättää korjaamatta, jotka kuitenkin täällä käydyssä keskustelussa selkeästi osoitetaan.

Siinä mielessä pidän erittäin arvokkaana, että nyt tämä asia on ollut pöydällä tähän saakka ja pykälien osalta on löydetty ainakin itseäni suuresti tyydyttävät ratkaisuvaihtoehdot, joilla todella turvataan myös alaikäisen lapsen, hänen vanhempiensa tai huoltajansa kuuleminen ja myös muutoksenhakutie, eli olen valmis tämän ratkaisun hyväksymään.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan mietinnön tultua julkisuuteen ovat useat erityisesti lastensuojeluasiantuntijat kiinnittäneet huomiota siihen, että valiokunta ei kuullut lastensuojeluasiantuntijoita samassa määrin, kuin kuulimme terveydenhuollon asiantuntijoita ja painotetusti aikuispsykiatrian asiantuntijoita.

Pakkohoito on vapaudenriistoa, eikä se ole rinnastettavissa somaattisiin terveydenhoitotoimenpiteisiin kuten umpisuolen leikkaukseen. Kyseessä on todella vapaudenriisto, ja kun lapsi joutuu tällaisen kohtelun kohteeksi, on olennaisen tärkeää, että hänen oikeutensa turvataan. Meillä on tämä asia ollut esillä eduskunnan käsitellessä lastensuojelulakia, ja on löydetty hyväksi katsotut menetelmät, joilla perhettä voidaan tällaisessa tilanteessa auttaa.

Nyt me luomme sellaisen pakkohoitoon ottamisen väylän, jossa ei tarvitse välittää yhteiskunnan mahdollisuudesta auttaa perhettä. Lapsi suljetaan hoitoon, mutta perhe saa jatkaa sairaana elämistään eteenpäin. Juuri tämän asian turvaamiseksi on talousvaliokunnan niukka vähemmistö yrittänyt saada tätä lakia parempaan muotoon. Tämän käsittelyn eri vaiheet ovat olleet omalaatuisia.

Se ainoa lastensuojeluasiantuntija, joka oli kuultavana valiokunnassa, edustaa maan huippua. Hänen pätevyytensä ja hänen lausuntonsa pätevyden asetti kyseenalaiseksi täällä suuressa salissa ministeri itse.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Jatketaan edelleen tämän ihmisoikeuksien kannalta erittäin tärkeän lain käsittelyä. Toetaan taas tässä aluksi, että joudun ilmeisesti ylittämään suositettua puheaikaa, koska asia on tärkeä. En suinkaan niin paljon kuin

mihin olen pisimmilläni yltänyt, mikä helpotukseksi teille suotakoon.

Tämä ehdotus mielenterveyslaiksi, mitä hallitus on nyt esittänyt, ja tehdyt muutokset ovat aiheuttaneet monenlaisia puheita ja tuoneet esiin erilaisia näkökohtia riippuen siitä, mitä intressiryhmää itse kukin edustaa. Minusta peruslähtökohta tässä asiassa on joka suhteessa aukoton oikeusturva. Siinä ei saa olla minkään porsaan eikä pikkuporasaankaan mentäviä aukkoja. Miksi näin? Ihmisoikeussopimuksien perussisältö velvoittaa jo meitä. Minusta ei riitä se, niin kuin ministeri kahdenkeskisessä keskustelussa antoi ymmärtää tässä, että ehdotus ainakin rimaa hipoen menee ihmisoikeussopimuksien mukaisesti. Minusta meillä on oikeus suomalaisina vaatia, että se menee kirkkaasti niiden sopimusten mukaisesti eikä rimaa hipoen, hiukan arveluttavasti.

Alaikäisen kuuleminen, mitä nyt on esitetty, on tietysti parannus tähän asiaan. Haluaisin kuitenkin vielä muistuttaa siitä, että paljon aiheutti eräissä yhteydessä keskustelua se, tarvitaanko alaikäisen mainitsemista tässä laissa, kun lastensuojelulaissa jo mainitaan alaikäisen kuulemisesta. Minä olin silloin sitä mieltä, että se tarvitaan tässä laissa, koska meillä ei ole yleistä lainsäädäntöä 12 vuotta täyttäneen lapsen kuulemisesta ja kuulemismenettelystä. Ilmeisesti minä olin siinä kannassani oikeassa, vaikka siinä ryhmässä minä ehkä olin yksin silloin tässä asiassa.

Minkä takia mm. tässä lapsen kuulemisesta tultiin erilaisiin menettelyihin? Eräs valtakunnallisen lasten asioita ajavan järjestön tuomari sanoi, että kun 12 vuotta täyttänyt lapsi oli tehnyt kantelun äitinsä väkivaltaisesta menettelystä — sukkapuikolla ja pui-kolla jalkapohjaan pistämistä — niin äiti aikoi hommata tämän lapsen kostoksi koulukotiin. Sama kostomentaliteetti voi ulottua aina mielisairaalaan saakka, mikäli asiaa ei lainsäädännöllisesti hoideta kuntoon. Tämä on elävää elämää tänä päivänä Suomessa, ja tämän takia lainsäädännön täytyy olla niin aukoton, että tällaiseen menettelyyn ei ole kenelläkään varaa eikä voimia.

Yhä edelleenkin, vaikka hallitus on asiaa tarkkaillut ja valmistelutyötä tehnyt, ei ole kajottu aikuisten oikeusturvan parantamiseen lainkaan. (Ed. Dromberg: Tulee erillinen laki!) Kyse on potilaan oikeusturvasta,

enkä minä oikein jaksa uskoa, että siitä tulee aukotonta. Kun tässä puhutaan tästä laista ja tämän oikeussuojasta, vähän pahoin pelkään, että laki on torso syntyessään. Mielen-terveyspotilas vaatii aivan erityistä oikeusturvaa ja suojelua, koska hän on sairaalassa täysin puolustuskyvytön. Vaikka hänelle mitä tehtäisiin ja kuinka väärin perustein tahansa, asiaan eivät pääse puuttumaan edes saman sairaalan toisen osaston psykiatrit, oikeusoppineet, oikeuskanslerit, poliitikot eivätkä perheenjäsenet. Eivät ketkään. Eli tämän takia minusta ihmiset tarvitsevat oikeusturvaa ja aukotonta oikeusturvaa tässä asiassa. (Ed. Dromberg: Laki on tulossa!) — Vaikka olkoonkin. Asian olisi pitänyt olla selvästi esillä jo nyt, kun olemme käsittelemässä nimenomaan mielenterveyslakia ja siihen liittyviä asioita. Minusta lakiin ei voi jättää aukkoa missään nimessä.

Hallituksen esityksen mukaan vain asian-tuntijatutkimus pelkästään asiapaperisisältöjen valossa on mahdollista, mutta asiapapereiden sisältöön ei voida puuttua. Ei, vaikka kuinka pehmoisia olisi kirjoitettu asiapapereihin. Eräistä paheksuvista katseista voi ajatella, että tämä on niitä Kauppisen vouhotuksia. Mutta minä olen tämän asian takana kyllä niin vakaasti, kuin yleensä olla voi. Minä en tässä asiassa ihan vähällä periksi anna.

Esimerkiksi tällaista lääninoikeusmenettelyä, mikä meillä on, ei kansainvälisesti ottaen edes oikeutena pidetä, vaan asiantuntijaelimenä. Minusta on parempi purkaa koko lääninoikeusmenettelykäytäntö. Eivät virkamiehet tarvitse erityissuojelua. Nämä voimavarat on siirrettävä tuomioistuimiin ja lisättävä niitä, että saadaan nämä asiat vihdoin oikealle tolalle. Me emme tarvitse Etanuvotteluissa erillisvaraumia minkään historiallisen 1600-luvulta peräisin olevan Ruotsin vallan aikaisen ja mahdollisesti vielä Venäjän vallan aikaisen jäänteiden säilyttämiseen. Se on historiaa ja menneitten kaivelua. Me elämme 1990-luvulla, ja meillä on oikeus vaatia tämän ajan oikeusturvaa ja tämän ajan oikeuskäsityksiä vastaavaa menettelyä.

Tiedetäänhän se, että Suomenmaassa on annettu lainoppineiden ja lääkäreittenkin mielestä lausuntoja ja lähetteitä jopa tutkimatta potilasta niin lastensuojelullisissa kuin psykiatrisissakin tapauksissa. Asiantilan ovat mm. oikeustieteen oppineet vahvistaneet.

Mutta minkäs teet. Nämä asiat säilyvät salassa sen takia, että ei ole puuttumisen välineitä, keinoja, millä näitä asioita voidaan korjata.

Aikuinenkin voidaan toimittaa — vaikka kostoksi entisen aviopuolison toimesta — ns. kyytipassilla vastentahtoiseen tarkkailuun, kuten eräälle rouvalle viimeisen vuoden sisällä Suomenmaassa on käynyt. Hänen entinen aviomiehensä on harjoittanut tällaista terrorismia viisi kertaa samana vuonna. Vaimo ei pääse juridisesti tähän asiaan puuttumaan millään tavalla. Ei ole mitään mahdollisuuksia. Lääkärit ovat kaikkietäviä. Valiokunnasta on tullut hallituksen esityksestä poikkeava esitys, jossa tarkkailuaikaa jatketaan neljään vuorokauteen, kun se on tällä hetkellä viisi vuorokautta. Jos tämä rouva haluaa oikeusturvaa, sanotaan vain, että se parani sinä aikana. Mitäs teet sitten, et mitään. Eiväthän lääkärit voi mennä myöntämään, että he ovat väärin perustein ja valheellisin puhein ottaneet jonkun potilaan sisään sairaalaan. Hehän munaisivat itsensä perusteellisesti myöntäessään, että he ovat erehtyneet.

Voi sanoa, että ei tällainen väärin perustein tapahtuva menettely varmaan missään muualla länsimaissa ole niin yleistä kuin meillä. Meillä on 12 000 vastentahtoista hoitopäätöstä vuodessa eikä meillä suomalaisilla ole sen kummemmin tätä hulluutta kuin muillakaan. Meillä on vain menettelytavat vallan omituiset. Me emme siedä erilaisuutta emmekä sitä, että joku on eri mieltä kuin valtaapitävät rakenteet. Taiteilijakin saa olla vaikka kuinka omituinen niin kauan kuin hän ei mene valtaapitäviä rakenteita arvos-telemaan. Häneen ei puututa, hän saa kulkea, laulaa ja loihottaa mitä vain, eikä häneen puututa, ellei hän astu jonkun varpaille. Silloin kyllä puututaan.

Näin ollen pitäisi lain perusteluissa olla myös merkintä siitä, että mielisairauden pitäisi olla vähintäänkin niin vakava, että sen muutkin havaitsevat kuin pitkälle erikoistuneet psykiatrian professorit. Jos niin kapeasta vainoharhaisuudesta on kyse, että vain pitkälle erikoistuneet psykiatrian professorit voivat sen havaita, kyllä silloin voi kysyä, onko pakkohoito siinä tapauksessa edes tarpeellista. Minun mielestäni ei ole. Tämä henkilö on kenties vaarallinen byrokratialle tai systeemille, mutta ei varmasti kenellekään

muulle, semminkin, kun psykiatrian oikeusoppineet sanovat, että niin eduskuntatalossa kuin muissakin varsin merkittävisissä johtavissa tehtävissä Suomenmaassa on hyvin paljon vainoharhaisia ihmisiä. Minulta löytyy asiapaperi, missä arvostetut psykiatrian professorit tällaista mainitsevat. En viitsinyt sitä korkeata ja paksua paperinippua tähän ottaa, mutta niin siellä vain lukee. Allekirjoittajina on tällaisia nimiä kuin Kari Tuhkanen ja professori Kalle Achté ym. ym.

Eli ennen kuin vastentahtoiseen hoitoon voidaan mennä, kyllä täytyy mielisairaudesta olla niin selvä, että sen näkevät muutkin kuin vain kapeasti ajattelevat psykiatrian professorit, varsinkin jos vastentahtoiseen hoitoon halutaan mennä. Sellaiset hypoteettiset psykiatrian näkemykset, että mahdollisesti vaarantaa itseään, ammittiaan, tulevaisuuttaan jne., eivät ole mielestäni minkäänlaisia hoitoperusteita. Ne ovat puhumiani odotusarvoja, psykiatrin odotusarvoja, joilla ei tarvitse olla minkäänlaisia realistisia pohjia.

Minkä takia puhun näistä asioista näin voimakkaasti ja tunnepitoisesti? Puhun sen takia, että minulla on aika vahvat kokemukset näistä asioista. Kokemukseni tueksi sanon myöskin sen, että valtakunnan korkeasti oikeusoppinut henkilö, joka tutki nämä asiat, on sanonut näin:

"Minulle avautui alaston totuus arveluttavasta moraalista ja väärästä kollegiaalisuudesta. Riitta Kauppisen passittaminen mielisairaalaan alkoi näyttää masinoidulta. Ei voinut myöskään välttää päätelmältä: kaikki langat johtivat herra X:ään." Sanottakoon näin. "Aluksi kuultavat kuittasivat koko tapahtuman jokapäiväisenä, itsestäänselvyysnä ja maan tapana, mitä se luultavasti olikin. Kun aloin puhua näytöistä, virkamiehen raskaasta vastuusta ja vapaudenriistosta, muuttui ääni kellossa ja muistikin parani." Kyllä oli niin huonomuistisia psykiatreja, että täytyy sanoa, että ihmettelen, miten he voivat virassa olla. Yksi niistä on kyllä eläkkeellä, että lieenee ansaitulla eläkkeellä. Ja muistikin siis parani.

"Erityisen hauras astia oli Moisioon lähetteen kirjoittanut psykiatri, rouva XY, joka ei ollut itsekään parhaissa voimissaan. Näytti ilmeiseltä, että häntä oli painostettu. Homman ideahan oli niin, että herra X, joka oli tässä asiassa kenties priimusmoottori, oli

ensiksi yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriöön, sen jälkeen aika lailla tehokkaasti yhteydessä useampiin henkilöihin lääkintöhallitukseen," — en tiedä, oliko yhteydessä pääjohtaja Ruokolaan, mutta lääkintöhallitukseen kuitenkin useaan henkilöön — "sen jälkeen yhteydessä oikeuslääkäriin samoilla väärillä perusteilla, hänen omilla mielikuvitusperusteillaan. Sen jälkeen hän oli yhteydessä Moisioin sairaalan johtavaan ylilääkäriin, ja samat kuviot taas mukana. Sen jälkeen hän oli yhteydessä samaisen sairaalan avohoidon ylilääkäriin." En ollut koskaan näitä henkilöitä edes tavannut, ja he vain tiesivät sanoa, että kyllä se Kauppinen on ihan hullu ja tarvitsee pakkohoitopassituksen. En siis koskaan ollut ketään näistä herroista X:ää lukuun ottamatta tavannutkaan, ja minuun ei missään vaiheessa lääkintöhallitus edes suostunut ottamaan minkäänlaista yhteyttä, vaikka minä niin hullu olin, että piti pakkohoitoon toimittaa, ja kuitenkin tätä asiaa vatvottiin selkäni takana kuu-kausi suurin piirtein.

Luulen, että tässä vaiheessa viimeistään pitäisi meidän herätä siihen, mikä tämä meidän systeemimme ja oikeusturvamme on. Uusi laki, jota nyt ollaan käsittelemässä, antaa yhä edelleen samat mahdollisuudet toimia, kun ollaan tarpeeksi viisaita. Jos vielä jokin yhteinen ongelma yhdistää muutamia herroja, niin asia on silloin valmiiksi hoidettu, mitään muita ei tarvita. Ja kukapas lähtee tätä vyyhtiä purkamaan! Kyllä siinä aika maagiset voimat täytyy olla, kun kaikki valitussysteemit on ensimmäiseksi työskennelty umpeen ja sitten pantu arin onnettomin ihmisen hommaa tekemään, niin että hän vapisee kuin haavanlehti ja on kalmankalpea, kun ei tiedä, mitä pitäisi tilanteessa tehdä. Mutta määräys oli lääkintöhallituksesta annettu tai ainakin soitettu, että kirje on tulossa, kirjoita vain se paperi. Sitten hän vasta rohkeni kirjoittaa kirjeen.

Kun puhuttiin, mikä se tutkimus oli, niin se oli sellainen, että rouva XY, psykiatrian erikoislääkäri, tuli vastaanotolleni sanomaan: "Kollega, tulen ystävänä luoksesi, huolestuneena siitä, että olet syvässä vainomieliharhaisessa psykoosissa." Emme olleet yli puoleen vuoteen sanan sanaa puhuneet keskenämme.

Arvoisa puhemies! Valo vilkkuu, huomaa sen, mutta asia on minusta jokaisen suoma-

laisen oikeusturvan kannalta äärettömän tärkeä ja kansainvälisestäikin ottaen tärkeä.

Siis tutkimus oli se, kun hän avasi oven, muuta siihen ei tarvittu. Hän oli kuullut saman tietolähteen, saman juorulähteen, varmiana pidetyn tiedon, tosi varmana. Näin se tapahtuu Suomenmaassa ja on tapahtunut ehkä ennemminkin ja mahdollisesti tapahtuu tänä päivänäkin. Sen jälkeen pakkohoitoon otot ja kyyditykset ovat kyllä huomattavasti vähentyneet eli lääkärikunta on kyllä herännyt ajattelemaan, että aina se taustatietoja antava taho ei välttämättä olekaan oikeaa tietoa antava taho. Mutta kun tarpeeksi ylhäältä asioita hoidetaan, niin silloinhan asiat on paljon helpompi hoitaa, koska aina alemmalla virkamiehellä on taipumus uskoa ylempää tulevaa tietoa, meillä on herran pelko ja auktoriteettien pelko.

Puhemies (koputtaa): 15 minuuttia!

Puhuja: Herra puhemies! Jos ajatellaan vastentahtoisien tarkkailun menetelmää edelleenkin, niin minusta on aivan kestämaton peruste se, että se pidennetään neljään vuorokauteen, jos perusteena on se, että kyseisenä aikana henkilö kenties paranee. Kysehän on vain varmistamisesta, onko asianomainen henkilö vastentahtoisien hoidon tarpeessa vai ei, ei sen varmistamisesta, onko henkilö hoidon tarpeessa vai ei. Näillä on aikamoinen käsitteellinen ero. Valiokunnassa on nyt tavallaan unohtunut tämä ero, mistä on kyse.

Jos ajatellaan kohdallanikin esimerkiksi perustelua, kun sanottiin, että on vainomieliharhainen ja se on kapea-alainen, niin pyysin myös perustelua siihen, mikä se mahattaa olla. Se muuttui neljä kertaa. Joka kerta, kun asia tuli todeksi näytettyä, se muuttui. Tarvittiin selityksiä selityksien päälle. Ensimmäinen oli ilmeisesti ihan oikea. Tämä rouva XY kaikessa viattomuudessaan sanoi: "Et näytä uskovan, mitä viranomaiset sanovat." Minä tietysti sanoinkin: "Onko syytä?"

No, sitten päästiin astetta edemmäksi eli Moisioin sairaalaan. Siellä sanottiin: "Epäilet infektiota ja olet tutkinut laajasti sitä." Ja kun asia näytettiin toteen, että se ei ollut mielikuvitustani, vaan ne olivat tosiasiallisia faktoja, sitten se muuttuikin. Seuraavana oli papereihin pantu, että on raudankova loogisuus ja asiat sinänsä tosia, mutta asiat eivät

ole oikeassa mittasuhteessa ja epärealistisia taloudellisia suunnitelmia on. Mistä arvon Moisioin psykiatrit ovat tienneet, paljonko meillä on omaisuutta ja paljonko on velkaa. Sen ei pitäisi heille kuulua lainkaan. Näiden selvittäminen on pankkimiehen asia, ei psykiatrin. Tämäkin tuli sitten toteen näytettyä Lapinlahden sairaalassa. Siellä tehtiin ensimmäisen kerran sosiaalinen anamneesi ja kartoitettiin, mitkä meidän perheen taloudelliset resurssit ovat.

Viimeisin vaihe oli sitten se, kun oli pidetty muutama päivä ja pakkohoidot purettu ja sanottu, että sinun täytyy olla täällä tai lääkintöhallitus ei anna sinulle muuten lääkärin oikeuksia. Tämä oli vapaaehtoiseen hoitoon jäännin syy. Siis sanottiin, että jos sinä lähdet, niin sinulla ei ole mahdollisuutta jatkaa lääkärintoimen harjoittamista. Siellä painet rupeivat kovenemaan.

Minulle jokaisessa näistä hoitopaikoista nimenomaan sanottiin, etten saisi keskustella kenenkään muun kuin oman hoitajani kanssa. Omaksi hoitajakseni Lapinlahden sairaalassa — sain korkeatasoista hoitoa, suoraan privaattiluokan luksushoitoa — määrättiin lääkäri, ja sairaanhoitajat olivat hoitokertomukseen kirjoittaneet ison kysymysmerkin tämän asian perään: Miksi? Minua kiellettiin keskustelemasta muiden kanssa, mutta minun suutani kun ei tukkoon saatu silloin, niin kuin ei nytkään, minä keskustelin muidenkin kanssa. Hoitohenkilökunta on kirjoittanut muistiinpanoihin, että on myönteinen, keskustele hoitohenkilökunnan kanssa myönteisesti, keskustele potilaiden kanssa toverillisesti ja myönteisesti jne. Siitä huolimatta ruvettiin jo 29 päivänä heinäkuuta väittämään, että alkaa olla niin vaikeassa vainomieliharhaisessa psykoosissa, että alkoivat tarjota jo vastentahtoista lääkitystä uudestaan.

Siihen saakka kun oikeuskanslerinviraston tutkijat tulivat, ympärilläni parveili parhaana aikana kolmekin lääkäriä. Mutta kun oikeuskanslerinvirastosta kävi kaksi herraa kuulustelemassa minut ja puolisoni samaisena päivänä, sen jälkeen eivät lääkärit, eivät herrat eivätkä rouvat, parveilleet ympärilläni. Minne ne hävisivät? Sairauskertomukseen olivat kerinneet kirjoittaa, että emme tule antamaan lääkintöhallituksen vaatimaa lausuntoa Kauppisesta lääkärintoimenharjoittamisoikeutta varten.

Eli kiristystä, uhkailua. Tämä on täysin mahdollista tänä päivänä Suomessa, ei se ollut minun kohdallani poikkeus. Minun kohdallani oli poikkeus vain se, että paikkakunnalla nousi niin suuri häly, että oikeuskanslerin piti puuttua asiaan. Se oli minun ainut onneni. Minulla eikä perheenjäsenilläni, ei oikeusoppineilla eikä kenelläkään muullakaan ollut siihen valtaa puuttua eikä ole tänä päivänäkään. Ja jos tämä laki valmistetaan, niin ei ole seuraavana 40 vuotenaakaan.

Sitten kun minulle pakkohoitoa tarjottiin, minä pyysin perustelua tällä kertaa vainomieliharhaisuudelleni, kun se oli jo kolme kertaa siihen mennessä muuttunut ja näytetty välillä, että se on niin kapeata, että se kahden millin rakoon sopii. Sitten sanottiin, että sinun puhetyylistäsi näkee, että olet sairas, mihin minä tietysti sanoin — olisin paljon pahemminkin sanonut, mutta hiukan hillitsi se ympäristö ja miljöö, ja kun tiesin olevani heikoilla, hiukan hillitsin, mutta minasin sanoa aika rahvaanomaisesti, mutta sanoin kuitenkin hiukan sivistyneemmin — että aina olen ollut tällainen, luonteeseeni kuuluu tällainen. Ja jos minun luonnettani halutaan muuttaa, se tapahtuu ainoastaan aivopesun kautta. Mutta en ehkä siinä ole paras mahdollinen objekti tuntiessani hypnologian menetelmät ja sen vaikutusmahdollisuudet. Minä nimittäin lääketieteen opintojeni aikana olen suorittanut mm. hypnologian kurssin. Tämä tiedoksi sanottakoon, opintokirjasta löytyy merkintä siitä. Kun eivät vielä nämäkään perustelut riittäneet, mitä esitin, niin minä sanoin, että pankaa turkin hihaan ja tehkää uudestaan.

Tällaista on meidän psykiatriamme tänä päivänä meidän korkeasti kunnioitetussa Helsingin yliopistollisessa keskussairaalamme, lukuun ottamatta kaikkea muuta mukavaa, mitä sieltä löytyy. Siellä on Kalle Achténin allekirjoittama hyvä veli -kirje Leistenille, jossa sanotaan, että hyvä veli, kuten puhelimesta puhuimme, toimeenpiteesi ovat olleet aivan oikeita ja loogisia, ja näyttää siltä, että ennen kuin kollega Kauppinen täältä selviää, hän tarvitsee varsin pitkän sairausloman ja lääkitystä varsin pitkään ja kotipaikkakunnallaan avopsykoterapiaa säännöllisesti ja vuoden päästä otetaan sitten uuteen tarkastukseen ja tarkkailuun tänne.

Minun varsinainen pakkohoitoni päättyi

31.12.1987. Sitten vielä uhattiin, ettei ollenkaan tiedä, paraneeko edes koskaan, jos ei alistu niihin hoitoihin, mitä siellä esitetään. Palkkioksi tästä kuuliaisuudesta minulle aiottiin luvata mahdollisuus psykiatriaan erikoistumiseen HYKSissä apulaislääkärin paikalla. Sitä ei tosin ollut paperille pantu ylös, mutta se minulle tuotiin keskusteluissa esiin. Sillä olisi palkittu kärsimykseni ja vaivani. Mutta kun en ollut koskaan psykiatria ajatellut erikoisalakseni, niin luuletteko, että minä voisin ajatella sitä sellaisessa tilanteessa, missä mielenterveyttäni vakaasti epäiltiin? En varmasti. Minusta se oli moraaliton esitys.

Jos ajatellaan sitä, että minua kiellettiin keskustelemasta muiden ihmisten kanssa kuin vain minulle määrättyjen henkilöiden kanssa, eli Lapinlahden sairaalassakin vain lääkäreiden kanssa, mitä mieltä siitä voisitte olla? Moisio sairaalassa kiellettiin myös keskusteleminen. Minä en saanut edes käytävällä kulkea. Kun minä käytävälle menin, heti hoitaja oli perässä. Ei ollut suotavaa mennä päiväsaliiin, missä oli potilaita. Ulos en päässyt kertaakaan. Kun tutkimuksiin vietiin, saatettiin kellarikerrosten kautta jne. jne. Tämä on nykypäivän avointa psykiatria.

Kaiken kaikkiaan sain Lapinlahden sairaalasta elokuun 13 päivänä lausunnon, joka oli kolmen arvostetun kollegan, psykiatrin, allekirjoittama. Kun kuitenkin lääkärinlausunnoista ja -todistuksista sanotaan, että jokaisen lääkärinlausunnon ja -todistuksen täytyy perustua lääkärin omiin havaintoihin, tutkimuksiin ja selvityksiin ja hänen täytyy tehdä itsenäinen lääkärinlausunto, niin se varsin paksu pumaska, mikä Lapinlahdesta lääkintöhallitukseen kirjoitettiin, ei täytä mitään näistä vaatimuksista, ei mitään. Siellä on kolmen henkilön allekirjoitukset, ryhmätyötä, ja asiallinen, looginen johtopäätös siellä perustui Moisio sairaalan papereista annettuihin tietoihin. Minä en Moisio sairaalan papereille edes antanut siirtolupaa Lapinlahden sairaalaan. Sekin tehtiin hämääntyönä eli vietiin vailla minun allekirjoitustani. Tähän ei ollut edes laillista lupaa, mutta näin vain tehtiin. Sitten kun minä sanoin, että epäilen, että ne paperit ovat siellä käytössä, niin sanottiin, että luulee vielä ja epäilee. Selvä vainoharha, selvä paranoi!

Sitten lääkkeistä, mitä minulle pakolla

pistettiin, tuli sivuvaikutuksia. Kun minä niistä oireista jotain sanoin, papereihin kirjoitettiin, että "luulosairas". Näin on marjat tänä päivänä! Minä luulen, että täällä olevat lääkärit tietävät, että jos terveeseen ihmiseen neuroleptiaa pistetään, niitten vaikutukset eivät ihan kiistattoman miellyttäviä ole. Voin kokemuksesta sanoa, että kokeilkaa vain, niin tiedätte, miltä tuntuu.

Tällaista on meidän psykiatriamme käytännössä.

En olisi tähän asiaan tietystikään näin perinpohjaisesti puuttunut, jos oikeusturvasia olisi tullut täällä korjattua, mutta kun ei näytä hallituksella olevan halua. Hallitus haluaa siunata vain lääkärien kollegiaalisuuden, lääkäreiden mahdollisuuden käyttää hirmuvallan avaimia yhä edelleenkin jne. Minusta hallitus on silloin siinä suhteessa avuton. Hallitus ei ymmärrä asioita, mitä se on esittämässä eduskunnalle. Muuta johtopäätöstä ei voi tehdä tämän jälkeen.

Jos ajatellaan, että oli korkea-arvoiset psykiatrit ja he katsoivat, että he ovat niin korkealle koulutettuja, että kukaan muu lääkäri ei voi havaita, että Kauppinen on ihan vainomieliharhainen, muuta kuin he, mitä voitte ajatella sitten niistä virhearvioista, että pakkolääkitys piti olla 31.12.1987 saakka ja sairausloma oli syyskuun puoliväliin ja siitäkin jo uhattiin, että jos et näihin alistu, niin se jatkuu luoja ties kuinka kauan aikaa? Jos ei mieheni painosta minua pakkohoitoihin, niin heidän systeemsä jatkuu vielä vaikka hamaan tulevaisuuteen eikä tiedä, kykenenkö koskaan edes töihin. Uhkailut paranemisen pitkittymisestä ja nämä virhearviot lääkityksen pituudesta!

Kun 6.7.1984 Lapinlahden sairaalasta läksin matkakäärö kainalossa pois, niin minä aloitin viikon loman jälkeen vastaanoton, eikä ole lääkintöhallitus eikä kukaan sen kummemmasti kysellyt, vaikka niin hirveän vainoharhainen olinkin. Jotenkin se parani kyllä, kun yhdet kuulustelijat kävivät sairaalassa. Lääkäritkin kaikkosivat, ne eivät olleet enää kiinnostuneita minusta sen jälkeen, meni mielenkiinto. Mutta onhan siellä mielenkiintoisia papereita monen kansion verran.

Arvoisa puhemies! Esillä oleva lakiehdotus edelleen tuo samat toimintamahdollisuudet kaikkien käyttöön. Riippuu vain siitä, kenellä on kantia lähteä masinoimaan hommaa.

Sitä voidaan edelleenkin pitää vaiennuskeinona, jos epämiellyttävät asiat otetaan jonkun henkilön toimesta esiin. En tiedä, onko nyt niin, että psykiatrikunta on tuolla ovella odottamassa, kun tästä lähdän, mutta saas nähdä, onpahan pientä yllätysmomenttia.

Tällä lailla pitää pystyä täysin aukottomasti poissulkemaan kaikki mahdollisuudet tällaiseen vääraan menettelyyn. Minä en ole ainut, joka on tällaisen menettelyn uhriksi joutunut. Minä olen ainut, joka olen saanut tässä asiassa oikeusturvan. Minä haluan, että meillä Suomessa kaikki muutkin, kaikki vähävikisimmätkin saavat tämän asian suhteen oikeusturvan, täydellisen ja aukottoman.

Nyt, arvoisat kansanedustajat, jos te olette sitä mieltä, että te olette kansan asialla täällä, te olette valmiit tämän asian lähettämään takaisin talousvaliokuntaan valmisteluun niin, että oikeusturva tulee täysin aukottomaksi eikä vain rimaa hipoen eikä millään olettamuksella, että potilaan oikeusturvalainsäädäntö on tulossa. Siellä enemänkin vain puhutaan nimenomaan siitä, missä vaiheessa lääkärin pitää lupaa pyytää millekin toimenpiteelle jne.

Psykiatrisessa hoidossahan periaatteessa on monenlaisia hoitomahdollisuuksia. Edelleenkin käytetään ns. sähköshokkia, ja siihen pitäisi olla anestesia. Mutta entä jos psykiatrisessa sairaalassa ei ole anestesiamahdollisuutta ja sähköshokkeja annetaan siitä huolimatta? Olen nähnyt sitäkin ja jotkut muutkin ovat nähneet. Pannaan vain rättiä silmille ja vähän suolaliuosrättiä ohimoille ja siihen vain, napista vain, ja potilas vähän aikaa siinä potkii ja päristelee ja sitten se aukoo siinä silmiäänkin kohta. Tällaista on nykypsykiatria.

Esimerkkejä on paljon muitakin, mutta olkoon tuo nyt yhtenä. Ilmeisesti enää aivojen etulohkojen poisvientejä ja typistysä ei ehkä vastoin potilaan tahtoa tehtäne mutta toivottavasti ei tehdä. On niitä Suomessa tehty minunkin muistini aikaan vielä. Ei se asia vielä niin kaukana ole. En minä nyt ihan ikäloppu ole.

Jos ajatellaan valitustietä lääninoikeuteen, lääninoikeus kansainvälisesti katsoen on vain asiantuntijaelin. Siellä tutkitaan vain, ovatko paperit muotoseikat täyttävät, onko ne oikea-aikaisesti järjestetty, mutta siellä ei pystytä tutkimaan sitä, onko paperille pantu tarina potaskaa vai onko se totisinta totta.

Sinne voi virkamies antaa omista asioistaan vaikka minkälaisia sepustuksia pelkäämättä sitä, että joutuu siitä mihinkään vastuuseen, koska ne lausunnot, joita hän sinne antaa, eivät ole valahtoisia. Kun toiset asiantuntijat antavat — kollega kollegan lausunnosta — lausuntoja, he antavat ne papereitten tiedoista eikä selvitetä, onko nämä asiapaperitiedot edes siteeksikään totta.

Ajatellessa sitä, että esimerkiksi Moision sairaalassa, kun vaadin psykologisia tutkimuksia ennen kuin minuun pakkohoitoa sovelletaan, kesken tutkimuksen kyseinen vastuullinen lääkäri meni psykologin luokse haastattamaan häntä niin, että siis eräs testi huomattavasti viivästyi ja minulle jäi huomattavasti paljon enemmän testiin käyttöaikaa kuin tavallisesti on. Kun minä menen sinne, psykologi on erittäin hämmentynyt tilanteesta ja sanoo, että Leisten kävi täällä juuri. Koskaan ei lääkäri kesken tällaisten toimenpiteiden saisi mennä vaikuttamaan toimenpiteisiin, mitä psykologi tekee.

Edellisenä päivänä, kun oli iso osa jo testeistä suoritettu, psykologi sanoi, että hän vilpittömästi kysyy, miksi minä olen täällä. Minä sanoin, että niin minäkin ihmettelen. Mutta seuraavana päivänä, kun yhden testipaperin vein ja Rorschachin mustetahrat siellä tulkitsin, psykologi ei sanonut mitään dignoosia mutta sanoi vain minulle, että kun minä menen osastolle, Leisten tulee aloittamaan minulle pakkolääkityksen. Voitte kuvitella, miltä se tilanne tuntui. Eivät autta- neet auringonpaisteet ulkona eivätkä mitkään muut. Mieli oli enemmän tai vähemmän maassa, varsinkin kun lääkärinä tiedän, että lääkkeillä voidaan saada aikaa yhtä ja toista. Tämä on 80-lukua ollut, 1984.

Viime viikolla keskustelin mm. erään lainoppineen kanssa, joka ei liity millään tavalla näihin asioihin eikä minuun enkä häntä ole sillä lailla enemmän tuntenutkaan. Hänen kantanaan oli, että maassamme on niin juristeja kuin muitakin korkeasti koulutettuja henkilöitä, jotka tietoisesti toimivat väärin silloin, kun on omasta edusta kyse. Tämä meidän tulee muistaa — tietoisesti toimivat väärin silloin, kun on omasta edusta kyse.

Näin ollen minä katson, että lääninoikeudella on peitenimi oikeus, mutta se ei sitä ole. Sorry vain, jos lääninoikeudessa ketä on, mutta näin on. Minkä takia? Jos se olisi kansainvälisesti oikeudeksi luokiteltu, minkä

takia meidän pitää sitten Eta-neuvotteluissa esittää lääninoikeuksista varauma? Minusta se varauma joutaa vetää henkseleillä ylitse. Sillä ei ole mitään merkitystä eikä tekoa ja käyttöä tänä päivänä.

Arvoisa rouva puhemies! Aluksi toisen käsittelyn yhteydessä tyydyin välttääkseni teatraalista äänestysrulettia pitäytymään vain mahdollisessa ponsilauselmassa. Siihen päädyin sen takia, että enemmistö täällä olevista kansanedustajista ei osaa eikä halua pitää viiden miljoonan yksittäisen kansalaisen henkilökohtaista vapaudenloukkaamattomuutta tärkeänä. Päädyin silloin siihen, että esittäisin vain lauselmia kolmannessa käsittelyssä, mutta saatuaani lukemattomia puhelinsoittoja, keskusteltuani asioista lukemattomien ihmisten kanssa jne. tulin siihen tulokseen, että minä tulen esittämään pykäläkohtaisia muutoksia tässä asiassa.

Jos tämän jälkeen yksittäisillä kansanedustajilla on vielä kanttia äänestää yksittäisten kansalaisten etujen vastaisesti, ihmettelen minä, kenen mandaateilla täällä oikein ollaan. Tämä ei ole mikään puoluepoliittinen asia. Tämä on ihmisoikeuskysymys. Tällä ei ole puoluepolitiikan kanssa nyky-Suomessa mitään tekemistä. En tiedä, liekö ollut ennen, mutta tänä päivänä ei ainakaan ole.

Esittämäni pykäläkohtaiset muutosesitykset eivät suinkaan tarkoita sitä, että yksikään oikein perustein hoitoon otettu jäisi ilman hoitoa. Se on hätävarjelun lioittelua psykiatrien ja kollegakunnan taholta, nimenomaan hätävarjelun roimaa lioittelua. Mutta tosiasiaan on se, että jokaiselle, joka on saanut valtaa ja mahdollisuuden käyttää valtaa, siitä murenenkaan luovuttaminen on tuskallista ja siitä pidetään kynsin hampain kiinni. Kannanottoni tai pykälämuutokset, jotka esitän, nojautuvat pääosin tosiaan lainoppineitten kannanottoihin tai pelkästään kansainväliseen lainsäädäntöön.

Aivan kokonaan eri asia, jos vielä puhutaan psykiatriasta, on se, mitä tulevaisuuden tutkimukset aivojen toiminnasta biokemialliselta puolelta lähivuosina saavat selville. Olenkin melko vakuuttunut, että useimpien meidän täällä olevien elinaikana nähdään sekin, että suuri osa nykyisin psykiatrisina pidetyistä sairauksista tulee kuulumaan aivoston sairauksiin ja nähdäkseni vain pienen osa jää vain käyttäytymistieteen ja psykiatrian nykykäsitteillä selvitettäväksi.

Asiahan on niin, että aivojen biokemiallisesta toiminnasta tiedämme hirveän vähän ja psykiatrian lääkkeetkin ovat enemmän hakuamuntalääkitystä. Varsin tarkkaa tietoa, mihin ne perustuvat, ei oikeastaan ole. Näillä lääkkeillä on monenmoisia sivuvaikutuksia, ja se kuvastaa juuri sitä, että ei ole pystytty erittelemään riittävän tarkoin niitä aineosia, joilla voitaisiin pelkästään aivojen toimintaan vaikuttaa.

Toivonkin, että mahdollisimman moni teistä läsnä olevista ja mahdollisesti vielä huoneissa asioita kuulevista tekisi itsenäisen ratkaisun äänestäessään, koska sillä tavoin voi osoittaa olevansa inhimillisten ja suomalaisten etua ajavien asioiden puolella. Eduskunnassa meillä tulee olla selkärankaa ottaa asioihin kantaa, vaikka se poikkeaisikin hallituksen esityksestä.

Ministerillekin tuli kiireitä. Hän ei halunnut kuulla näitä asioita. Hän haluaa pitäytyä vain asiantuntijoitien omista intressikohdista lähteneissä näkemyksissä. Minusta täällä on lupa käyttää myös normaalia suomalaista ajattelua. (Ed. Laine: Valiokunnassa olisi myös voitu ajatella!) — Siellä yritettiin ajatella, mutta siellä oli monenlaisia esteitä, joiden takia siellä ei oikein voinut näitä asioita ajatella, joihin jo aikaisemmissa puheenvuoroissani olen viitannutkin, joten jääkööt ne tällä erää toistamatta.

Hallitushan esittää nyt eräänlaista kompromissia vielä lisäklusuulin jälkeenkin. Mutta joka tapauksessa, jos kompromissin tiedetään olevan jo heikko, eduskunnan velvollisuus on korjata se kaikilta osiltaan. Suppean yksittäisen ammattiryhmän etu väistyköön yleisen edun tieltä.

Arvoisa puhemies! Pyydänkin, että esittämistäni pykälien muutosesityksistä äänestetäessä merkittäisiin ylös kunkin kansanedustajan äänestyskäyttäytyminen tulevia sukupolvia varten, koska epäilen, kun edellinen mielisairaanhoitolaki oli voimassa lähes 40 vuotta, että tämä on vähintään yhtä kauan, mikäli eivät kansainväliset järjestöt tähän puutu.

Mutta vilpittömästi kannatan sitä ajatusta, jonka ed. Haavisto toi, että palautettaisiin asia uudestaan talousvaliokuntaan ja saataisiin nyt mallikkaalle tasolle koko laki eikä jätettäisi torsioksi tässä tilanteessa. Jos se torsioksi aiotaan jättää, minä tulen käyttämään kaikki mahdolliset kansainväliset tiet

selvittääkseni sen, mikä meidän psykiatrinen käytäntömme Suomenmaassa on. Aineistoa minulla on siihen. Jos meillä eduskuntalaitoksena ja Suomen valtiona on varaa tällaiseen, antaa mennä vain.

Ensimmäinen varapuhemies: Huomauttaisin edustajalle, että pykäläkohtaiset muutosehdotukset on tehtävä asianomaisen pykälän kohdalla.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppinen puhe herättää vakavasti miettimään, miten kaukana oikeusvaltiosta Suomi käytännössä todella onkaan. Ehkä Euroopan neuvoston oikeus- ja tuomiin valittamalla saadaan tulevaisuudessa ihmisoikeuksien tallojat vastuuseen. Muillakin sektoreilla, varsinkin liike-elämän ja asuntokauppojen piirissä, on vastaavia ilmiöitä huolestuttavan paljon. Sielläkin yksityinen ihminen on avuton, kun joutuu mafian kynsiin. Puhe oli todella hyvin huolta herättävä, ja siinä mielessä ilmeisesti täytyy näihin asioihin puuttua uudelleen vakavasti.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Kauppinen puheenvuorot ovat olleet täällä aika-moista kuultavaa ja on ollut todella hyvä, että hän on nämä puheenvuoronsa täällä käyttänyt, koska muuten tätä puolta psykiatrisen sairaanhoidon todellisesta käytännöstä ilmeisesti tässä salissa ei olisi koskaan tultu kuulemaan. On varmaa, mitä hän on puhunut omalta kohdaltaan, pitää paikkansa, ja tämä ei valitettavasti liene ainoa tapaus tässä maassa.

En ole pystynyt koko aikaa osallistumaan mielenterveyslain käsittelyyn valiokunnassa, mutta silloin kun olen siellä käynyt, niin se on ollut varsin, voisiko sanoa, sekavaa ja rönstyilevää ja poukkoilevaa. Tästä syystä olisi varmaankin paikallaan, että asia palautettaisiin vielä takaisin talousvaliokuntaan varsinkin, kun nämä eräät kohdat, joissa on kysymys alaikäisen oikeusturvasta ja kaikkien muidenkin suomalaisten oikeusturvasta silloin, kun on kysymys psykiatriseen pakko-hoitoon määräämisestä, pohdittaisiin vielä kertaalleen. Tuskin tässä sellaista kiirettä todellakaan on, että vaikka tämä laki on ajateltu ensi vuoden alusta voimaan tulevaksi, ei ehdittäisi näitä pahimpia epäkohtia korjata.

Mitä tulee potilaan tarkkailuajan pidentämiseen, itse olen ollut sitä valmis kannattamaan, mutta sen sijaan en ole pitänyt tarpeellisena, että hoitoon määräämisen päätöksen tekisi pelkästään psykiatrian erikoislääkäri. Ilmeisesti terveellä järjellä pitäisi jokaisen pystyä näkemään, kuka on mielisairas ja kuka ei, niin kuin ed. Kauppinenkin totesi. Lääninoikeuksien ja ehkä muidenkin oikeusistuinten kokoonpanosta voisi todeta, että esimerkiksi sen asian selvittäminen, kuinka paljon oikeuskäytännöllä on yhteyttä vapaamuurarijärjestön jäsenyyteen ja siitä aiheutuvaan oikeudelliseen päätöksentekoon ja menettelyyn, olisi varmaankin enemmän kuin paikallaan.

Pohjoismaiden neuvostossa muutama vuosi sitten tehtiin kysely psykiatrian väärinkäytöstä Pohjoismaissa ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia, ikävä kyllä, on loppunut, ed. Kempainen.

Puhuja: ... ja ehkä se kannattaisi kaivaa vielä esiin tämänkin käsittelyn yhteydessä.

Ed. Puska: Arvoisa puhemies! Tämän mielenterveyslain tavoitteenahan on säätää paikallisen mielenterveystyön edistämisestä, pakkohoidon perusteista ja mielentilatutkimusten järjestämisestä. Julkinen keskustelu, kuten tänäänkin salissa, on kohdistunut lähes yksinomaan pakkohoittoa koskeviin kysymyksiin. Niitä tarkastelen nyt tässä myös.

Yksimielisiä ollaan siitä, että hoito pitäisi aina mahdollisuuksien mukaan järjestää yhteisymmärryksessä potilaan kanssa ja pakkohoittoa pitäisi pyrkiä mahdollisuuksien mukaan välttämään. Tästä vallitsee suuri yksimielisuus. Yhtä yksimielisiä ollaan kuitenkin siitä, että hyvin pienessä määrässä tapauksista hoito on syytä järjestää, vaikka taudin luonteen vuoksi potilas ei itse sitä halua. Vastentahtoisien hoidon edellytysten kiristäminen on Suomessa vähentänyt tällaisten tapausten määrää, mikä on pääsääntöisesti ollut myönteistä kehitystä. Mutta on todettava, että se on myös ajoittain johtanut valitettaviin tapahtumiin, jolloin julkisuudessa kysellään, miksi ei asianomaista hoidettu, vaikka olisi pitänyt.

Voidaan aivan neutraalisti todeta, että mikäli pakkohoidon edellytyksiä olennaisesti vielä kiristettäisiin, millaisena olisi pidettävä myös hallituksen alkuperäistä esitystä tarkkailuajan rajoittamisesta kahteen vuorokautteen, tulisi väärin hoitoratkaisujen määrä ilman muuta lisääntymään. Missä määrin, siitä voidaan keskustella.

Tarkkailuajan pituudesta on syytä muistaa, johon myös ed. Kempainen viittasi, että vaikka ed. Kauppinen on asiasta pöydälle jätetyssä esityksessä jättänyt pykäläkohtaisen muutosesityksen, tarkkailuajan pituudesta talousvaliokunta oli täysin yksimielinen.

Lasten pakkohoidoasiassa ensiksi on korostettava, että hallituksen esitys pakkohoidosta koski alaikäisiä siinä kuin aikuisiakin. Alaikäisten osalta kuitenkin valiokunnassa nousi varsin voimakkaasti esille se, että alaikäisten kohdalla mielisairausdiagnoosin asettaminen on erinomaisen paljon hankalampaa kuin aikuisella, ja viitattiin tunnetusti mm. siihen, että KYKSin nuorisopsykiatrian klinikalla hoidetuista vain noin 10 prosentilla diagnoosina on mielisairaus.

Talousvaliokunnassa vallitsi edelleen erittäin suuri yksimielisyyttä siitä, että pienessä määrässä näistä tapauksista alaikäisille hoito on välttämätön, vaikka hän itse sitä taudin luonteen vuoksi vastustaisi. Varsinainen erimielisyyttä koski siis sitä, pitääkö näissä ilmeisen harvoissa tapauksissa vastentahtoinen hoito järjestää tämän lain nojalla lääketieteellisenä päätöksenä vai lastensuojelulain perusteella sosiaalilautakunnan ja sosiaaliviranomaisten huostaanottopäätöksellä.

Talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan enemmistö sekä keskeisten asiantuntijoiden ylivoimainen enemmistö olivat sitä mieltä, että näissä tapauksissa päätöksen pitäisi tapahtua tämän lain nojalla ja tiukasti lääketieteellisin perustein. Olisi mm. kovin outoa, että aika liukuvan diagnostisen rajan perusteella päätöksenteko alaikäisten harvoissa pakkohoitopäätöksissä voisi tapahtua kahden aivan erilaisen lainsäädännön perusteella.

Valiokunnan enemmistön mukaan kysymys on siis lääketieteellisestä asiantuntijapäätöksestä, ja tästä asiasta, on korostettava, kuulumme pitkään ja runsaasti erittäin suuren määrän asiantuntijoita ja lopuksi kutsumme vielä uuden kierroksen, jossa muis-

taakseni oli kahdeksan keskeistä asiantuntijatahaa ja oman tulkintani mukaan kuusi seitsemän heistä valiokunnan enemmistön kannan mukaisia, mikä ratkaisi mm. oman kantani asiassa. Tässä olivat mukana sosiaali- ja terveysministeriö, lääkintöhallitus, Psykiatriyhdistys ja Lastenpsykiatriyhdistys, ja olemme saaneet myös lastenpsykiatrian yllälääkäreiltä sen jälkeen vielä tätä tukevan kirjelmän.

Viime keskustelussa otin erään esimerkin. Eräs diagnoosiryhmä, josta ilmeisesti tällaisia tapauksia joitakin saattaa tulla kysymykseen, on anoreksia. Ajatelkaamme tapausta, jossa teini-ikäisellä tytöllä on anoreksia, joka vakavasti uhkaa hänen henkeään ja josta sekä lääkäri että vanhemmat näkevät, että hoito on elintärkeää lapsen hengen pelastamiseksi. Kysymys on tosiaan siitä, järjestetäänkö hoito tämän lain perusteella lääkäreiden asiantuntijapäätöksellä vai pitääkö sosiaaliviranomaisten tehdä tästä lapsesta huostaanotto päätös.

Vastustava vähemmistöön jäänyt mielipide kiinnitti aiheellisesti huomiota siihen, että lastenpsykiatrisia hoitopaikkoja on valitettavan vähän ja pakkohoidettava lapsi voisi joutua aikuisten osastolle. Tämän seikan vuoksi suuri valiokunta vielä täsmensi pykälää kuulumaan seuraavasti, ja haluan nyt vielä varmuuden vuoksi lukea tämän pykälän, josta puhutaan:

"Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveyden häiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäviksi. Tämän momentin nojalla hoidossa olevaa alaikäistä voidaan pitää ainoastaan alaikäisille tarkoitettulla osastolla." On myös suotavaa ja todennäköistä, että tämä lainsäädäntö tulee edesauttamaan nuorisopsykiatristen hoitopaikkojen lisääntymistä maamme eri osissa.

On myös kysytty, miksi tarvitaan muutos nykytilanteeseen. Tähän on todettu, että kun hoidon juridisia perusteita tässä maassa aivan oikein tullaan jatkossa entistä tarkemmin arvioimaan, toteutetaan nykytilanteessa

välttämätöntä hoitoa ilmeisesti eräissä tapauksissa ilman riittävää lainsäädännöllistä perustaa, joka siis nyt tulee korjatuksi.

Seuraava kysymys oli, jos tästä asiasta päästään ratkaisuun, kuulemis- ja valituskysymykset eli oikeusturva-asiat. Vastentahtoisen hoidon järjestämisestä niissä harvoissa tapauksissa, joissa se tulee kysymykseen, oikeusturvakysymykset ovat luonnollisesti hyvin tärkeitä, kuten ed. Kauppinen aivan oikein on korostanut. Tapausten käsittelyn pitää olla asiallista ja päätöksistä pitää voida valittaa, ja valituksiin tulee olla pätevä ja puolueeton käsittely. Vaikka psykiatrinen henkilökuntamme on käsittääkseni pääsääntöisesti pätevää ja asiansa osaavaa, on aina mahdollisuus väärin päätöksiin ja joskus jopa suoranaisiin väärinkäytöksiin. Tämän vuoksi todellakin on oltava asianmukaiset valitusmenettelyt.

Tässäkin asiassa tietysti voidaan taas todeta täysin neutraalisti, että mitalin toinen puoli on se, että mikäli säädöksiä kovasti monimutkaistetaan ja kiristetään, jossakin vaiheessa tulee vastaan se raja, että tarpeellisia pakkohoitopäätöksiä jätetään menettelytapasäädösten kovin monimutkaistuessa tekemättä ja varsinkin, kun todellakin tiedetään, mikä todellinen tilanne resurssien suhteen maan laajoissa osissa on, mikä on henkilökunnan suuri työpaine siellä jnp.

Mitä tulee alaikäisiin, näiden kuulemis- ja valitusasiat vaativat erityisen huomion sekä hallituksen alkuperäisen esityksen että talousvaliokunnan lisäysten suhteen, molemmissa tapauksissa. Olemme keskustan ryhmässä koko ajan lähteneet siitä, että hoitopäätöstä tehtäessä sekä lasta että vanhempia ilman muuta kuullaan. Samoin olemme ilman muuta lähteneet siitä, että myös alaikäinen voi valittaa tämän lain säädösten mukaisesti.

Kun näistä asioista saimme kuitenkin juristeilta hieman erilaisia tulkintoja, pidimme tärkeänä, että kuulemis- ja valitusasioita koskevia säädöksiä alaikäisten osalta vielä selvennetään. Näin on tapahtunut nyt pöydälle jaettujen kahden sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön asiantuntijoiden valmisteleman pykäläehdotuksen osalta, jotka on jaettu ed. Laurilan nimellä ja joita tulemme kannattamaan.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan haluaisin todeta, että talousvaliokunnan ja suu-

ren valiokunnan mietintöjen ja nyt esitettävien kahden pykälän hyväksymisten jälkeen käsityksemme mukaan tästä tulee varsin hyvä lopputulos. Eduskunta ei tällä kaudella ole ollut pelkkä kumileimasin ja todellakin saamme aikaan varsin hyvin lain.

Mitä tulee ed. Kauppinen nimellä jaettuihin muihin pykälämuutoksiin, näissä suhteissa siis valiokunta, jonka jäsen ed. Kauppinen on, oli mietinnössään yksimielinen. Useita tärkeitä näkökohtia, joihin ed. Kauppinen on aivan oikein kiinnittänyt huomiota, on talousvaliokunnan mietinnössä korostettu, ja näitä asioita voitaisiin käsitelläkseni myöskin kolmannessa käsittelyssä ponsien muodossa tuoda esiin.

Lopuksi, arvoisa puhemies, en malta olla kiinnittämättä huomiota siihen, että mielen-terveystyön kehittämisen kannalta suurimmat ongelmat, useimmat ongelmat ovat aivan muualla kuin siinä, mistä olemme täällä viime viikkoina keskustelleet. Psykkiset sairaudet ja mielen-terveysongelmat muodostavat Suomessa huomattavan kansanterveysongelman. Tähän asti mielen-terveystyömme on ollut varsin sairaalakeskeistä.

Tämän uudistuksen eräänä keskeisenä tavoitteena on siirtää painopistettä avohuollon ja ennalta ehkäisevän mielen-terveystyön suuntaan. Tämä ei kuitenkaan onnistu ilman huomattavia asennemuutoksia, hallinnollisia uudistuksia, koulutusta ja ennen kaikkea voimavaroja. Näistä asioista ei tässä laissa, joka on puitelaki, juurikaan säädetä, ja eduskuntakäsittelykin on jättänyt tämän aika vähälle. Voidaan vain toivoa, että uudistus käytännössä tulee johtamaan konkreettisiin uudistuksiin, hedelmälliseen ja tuloksekkaaseen uudistustyöhön, jossa eri osapuolet: potilaat ja heidän järjestönsä, terveydenhuoltohenkilöstö, omaiset ja heidän järjestönsä, eri hallintoviranomaiset ja koko alueen väestö, toimivat yhteistyössä alueen mielen-terveysasioiden edistämiseksi.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi siihen, mitä ed. Puska esitti siitä, että osa mielisairaista on jäänyt hoitamatta, jos on liian tiukat kriteerit, muutamien hieman vihjailevien esimerkkien valossa. Hänen esimerkkinsä ilmeisesti pohjautuu erääseen väkivaltatapahtumaan, joka tapahtui Savon alueella jokunen vuosi takaperin. Siinähan tilanne oli niin, että

asianomainen mielisairas oli poistettu sairaalasta, vaikka hän olisi itse halunnut siellä olla. Siis se peruslähtökohta oli nimenomaan niinpäin.

Mitä tulee voimavarakysymyksiin ja niistä keskusteluun, ed. Puska sanoi, että ne ovat jääneet tässä mielen-terveyslakiesityksessä keskustelussa ulkopuolelle. Minä olen mm. puheenvuoroissani ottanut selvästi esille, että meillä tarvitaan sekä kuntouttavan että ehkäisevän että kriisiterapian suhteen psykiatrian professoureja jokaiseen psykiatrista tai ainakin lääketieteellistä opetusta antavaan korkeakouluun ja yliopistoon maassamme, koska nämä ovat äärimmäisen tärkeitä asioita. Mielen-terveysasiat ovat meillä suurella nousussa, jos ajatellaan, että tänä päivänä suurin yksittäinen sairausryhmä ovat mielen-terveysongelmat, joiden vuoksi eläkkeelle jäädään.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin alkuun haluan ilmoittaa, että ajatuksenkulkuni on ollut hyvin pitkälti ed. Puskan ajatuksenkulun mukaista, kun hän selvitteli valiokuntatyöskentelyä ja niitä perusteita, joihin valiokuntaryhmämme enemmistön kanta perustuu.

Vielä muutama sana lakiesityksestä ja sen tavoitteista. Valiokuntahan totesi, että esityksen pää tavoitteita ovat ehkäisevän mielen-terveystyön vahvistaminen, hoidon painopisteen ohjaaminen nykyistä korostetummin avohoittoon, kuntoutuksen lisääminen ja oikeusturvan parantaminen. Nyt puhe on puuroutunut hyvin pitkälti oikeusturvaan.

Itseäni, joka olen ollut aika mittavan pätkän käytännön työssä, esimerkiksi mielen-terveystyön alueella, miellyttää tässä laissa se, että etenemme yhteistyön suuntaan terveydenhuollon kentän ulkopuolelle. Erityisesti näen hyvänä, että sosiaalitoimi tulee tässä yhteydessä työkuppaniksi, ja uskon, että tämän mukana monet väärät käsitykset, jotka tässä salissa on esitetty, voidaan pois pyyhkiä.

Täällähän on käyty keskustelua, joka on ollut hyvin kriittistä joissakin puheenvuoroissa erityisesti lääkäreitä kohtaan ja tämän alueen erikoislääkäreitä, psykiatreja, kohtaan. On sellainen käsitys, että psykiatrit ja lääkärit työskentelevät tänä päivänä yksinään. Tämä käsitys on väärä, erityisesti mielisairaaloissa työskentely on ns. team-

työskentelyä, johon osallistuvat hyvin monen alan ammattihenkilöt, ja myös päätökset muodostuvat tältä pohjalta.

Erityisesti olisin halunnut sanoa ed. Mönkäreelle, joka on korostanut sitä, että kun kyse on alaikäisen hoidosta, perhe jää huomioimatta, että tätä käsitystä en voi pitää oikeana. Mielisairaaloissa on sosiaalihoitajia, jotka ovat aivan varmuudella työskennelleet perheitten parissa, ja myös terveydenhuoltohenkilöstöllä on jatkuvasti paremmat edellytykset toimia perheterapian puolella. Näin ollen lastensuojeluviranomaiset eivät suinkaan ole ainoa taho, joka voi auttaa perhettä. Luulen tällaista asiantuntemusta löytyvän sairaaloitten ja terveyskeskusten puolelta lähes yhtä paljon, joka tapauksessa ihan riittävässä määrin jo tällä hetkelläkin.

Toisin sanoen voimme lähteä siitä, että nykyaikainen sairaala- ja terveyskeskustointi turvaa potilaalle aina paremman ja paremman monialaisen kohtelun. Luulen myös, että oikeusturvakysymyksiin liittyvät epäkohdat, joita on esitelty, esimerkiksi tämän keskustelun jälkeen ovat edelleenkin vähenemässä.

Lain käsittelyn aikanahan kiistaa on karkeasti jaoteltuna käyty hoidosta vastaavien tahojen ja "pykäläihmistien" välillä. Tämä tuli esille jo valiokunnan kuullessa asiantuntijoita. Sielläkin tämä jako tuli esiin.

Erityisesti alaikäisen vastentahtoiseen hoitoon ottamisessa ajatukset ovat jakautuneet kahtia. Osa asiantuntijoista ja myös meistä kuulijoista, jotka olemme nyt myöhemmin mielipiteemme muodostaneet, on ollut vahvasti myös sitä mieltä, että 8 §:n laajennus tarkoittaa lapsipotilaitten tai alaikäisten potilaitten hoidon saannin parempaa varmuutta. Toisin sanoen löytyy joukko sairaustiloja, joissa pykälälaajennus on ollut välttämätöntä. Tämä on taas turvannut toisen tien alaikäisen saada hoitoa lastensuojelulain ohella. Tätä ei mielestäni suinkaan pidä pitää pahana, vaan hyvänä asiana, jos terveydenhoitokenttä suoraankin voi auttaa ihmistä. En pidä oikeutettuna sitä, että laajennus ymmärretään vain pakkohoidon lisäämisekseen, vaan myös toisinpäin. Joissakin tapauksissa se saattaisi sitä tarkoittaa, jos maalailemme kauhukuvia, mutta joissakin tapauksissa tämä on välttämätön lapsien hoidon lisäämiseksi.

Kytkenät kansainvälisiin sopimuksiin oli-

vat valiokunnalle varmasti jonkin verran vieraskin asia. Jo terminologia, joka näitten ympärillä liikkuu, oli esimerkiksi allekirjoitaneelle, mutta uskoakseni myös muille valiokunnan jäsenille jonkin verran vierasta. On todella tarvittu aikaa ymmärtää koko laaja kenttä. Sen vuoksi ymmärrän myöskin käsittelyn aikana tapahtunutta muutosprosessia, jossa koko ajan lakiesitys on hioutunut parempaan ja parempaan muotoon. Siinä oli hyvin paljon valiokunnan jäsenten totuttomuuttakin ymmärtää oikeusoppineitten terminologiaa ja heidän ajatuksenkulkuaan.

Tässä mielessä jopa voisi esittää toivomuksen, että asiantuntijat ottaisivat huomioon kuulijansa paremmin kuin esimerkiksi tämän käsittelyn yhteydessä, olisivat vapaaehtoisesti ja aloitteellisesti valmiita tarjoamaan asiat ymmärrettävämmässä muodossa kuin nyt tapahtui.

Sitä, onko lakiesitys ja mahdollisesti voimaan tuleva laki täydellinen potilaan oikeusturvan osalta, tuskin kukaan osaa sanoa, mutta siltä varalta meillä on tulossa lakiesitys potilaan oikeuksista, jota kautta voimme edelleenkin täydentää potilaan oikeusturva-asiaa. Olemme saaneet luettavaksemme valiokunnassa sen luonnoksen, ja siellä on mielestäni jo tällä hetkelläkin myönteisiä parannusehdotuksia potilaan oikeusturvaan. Mikäli lyhytkin aika näyttää, että mielenterveyslaki jättää joitakin aukkoja, mikään ei estä siirtämästä tähän lakiin joitakin kohtia.

Kaiken kaikkiaan kun olemme saaneet nyt ed. Laurilan nimellä kulkevat lisäehdotukset 11 ja 24 §:ään, katson, että hallituksen esitys ja eduskunnan tämänhetkinen käsittelyvaihe ovat sellainen kokonaisuus, jossa potilaille toisaalta turvataan hoito, mutta heille samanaikaisesti turvataan myös oikeusturva. Tätä kokonaisuutta voi pitää varsin tasapainoisena.

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Ensinnäkin yhdyn niihin näkemyksiin, joita ministeri Mauri Miettinen on esittänyt, ja yhdyn myös niihin näkemyksiin, joita edustajat Puska ja Huuhtanen ovat esittäneet.

Omasta puolestani totean, että olisin ollut hyvin iloinen, jos Suomessa ei olisi enää erillistä mielenterveyslakia ollenkaan tarvittu, vaan ihmisen mielenterveyden hoito olisi katsottu niin saumattomaksi osaksi hänen

yleistä terveydenhoitoaan, että mielenterveyden järkkyyssäkin selvittäisiin erikoissairaanhoidolain normaaleilla pykälillä. Mutta koska maamme ilmeisesti on sen verran tyly ja kansalaisemme sen verran keskustelukumppania vailla, että mielenterveyden hoitoon aivan oma lakinsa tarvitaan, toivon, että me nyt kaikkien vaiheiden läpi mahdollisimman pian pääsemme siihen, että eduskunta voi tämän lain hyväksyä siinä muodossa, minkä se tänään toisessa käsittelyssä tulee saamaan, ja voi viedä asian eteenpäin, jotta mielenterveyslaki voi tulla voimaan yhdessä erikoissairaanhoidolain kanssa ensi vuoden alusta. Asialla on siis jo melkoinen kiire. Siitä huolimatta on mielestäni aivan oikein, että eduskunta ei ole asiassa hosunut eikä kiirehtinyt, vaan yrittänyt ottaa huomioon kaikki asiaan mahdollisesti vaikuttavat kohdat vielä täällä istuntosalin käsittelyssä saakka. Tämä on mielestäni ihan oikeanlaista eduskunnan työskentelytapaa.

Eduskunnan talousvaliokunnan käsittelyvaiheissa talousvaliokunta muutti muutamia asioita aivan yksimielisesti ja ilman mitään kiistelyä. Kiistan kohde on vain suuressa salissa noussut selvästi keskeisesti esille.

Hallituksen esitys sinänsä oli jo varsin hyvä, sanoisin suorastaan hyvä. Talousvaliokunta sopi yksimielisesti mm. siitä, että mielenterveyden perusteiden koulutusta pitää lisätä kaikkien oppilaitosten ja kaikkien koulujen opettajien koulutukseen. Etenkin nuoren ja lapsen mielenterveyden perusteiden tunteminen on kaiken tasoisen opettajakoulutuksen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Talousvaliokunta on painottanut voimakkaasti myös hoitoresurssien lisäämistarvetta ennen kaikkea siten, että laitoshoidosta vähitellen päästään yhä runsaammin avohoittoon ja niin pitkälle eroon laitoshoidosta kuin mahdollista. Talousvaliokunnalla oli aikanaan mahdollisuus perehtyä esimerkiksi Italian tilanteeseen, jossa mielisairaat on lopetettu kokonaan ja potilaat ovat täysin avohoidossa. Toteaisin kuitenkin, että Italian tilanne ei ole Suomeen verrattavissa sikäli, että uskallan väittää, että Italiassa osittain mielenterveyspotilaiden hoito otetaan italialaisen perheenemännän selkänahasta eli siellä perheen äiti hoitaa vanhukset, vammaiset, sairaat ja myös mielenterveyspotilaat lasten ja kodinhoidon ohella. Italiassahan pidetään potilasta 14 vuorokautta tarkkailussa yleis-

sairaalassa, mikäli hänet on yllättänyt kriisi. Se näistä tarkkailuaikojen pituuksista.

Talousvaliokunta painotti myös erityisesti kuntoutuksen osuutta ja pitää tärkeänä nimenomaan työhön kuntouttamista. Tästä olimme kaikki yksimielisiä. Olimme yksimielisiä myös siitä, että toimiva työnohjaus tulee järjestää mielenterveyden hoidossa työskenteleville, sillä onhan työ henkisesti varsin raskasta. Aivan samoin olimme valiokunnassa yksimielisiä siitä, että nykyistä parempaa yhteistyötä kaikkien viranomaisten kesken tarvitaan, mielestämme paitsi sosiaali- ja terveysviranomaisten kesken myös heidän lisäksi työvoimaviranomaisten kanssa.

Valiokunta muutti tarkkailuajan pidemmäksi, enintään neljäksi vuorokaudeksi, koska valiokunnalle asiantuntijalausunnoista selvisi täysin selkeästi se, että varsinkin alueelliset näkökohdat painottavat tarkkailuajan pidentämistä hieman hallituksen esityksestä. Esimerkiksi viikonlopputapaukset voivat olla hyvin hankalia, ellei tarkkailuaikaa pidennetä. Asiantuntijat painottivat meille myös sitä, että vastentahtoiseen hoitoon määräämisistä tulee tapahtumaan ilmeisesti selvästi vähemmän, jos tarkkailuaika on päivän pari pidempi, eli kun tarkkailuaika on enintään neljä vuorokautta, kuten talousvaliokunta yksimielisesti esittää, silloin vastentahtoisien hoidon päätöksiä varmasti tehdään vähemmän kuin muuten. Tämä siis talousvaliokunnan yksimielisistä kannanotoista.

Haluun lyhyesti puuttua siihen pykälään, josta täällä on kiistaa käyty ja josta talousvaliokunta oli erimielinen ja jossa itse yhdyin talousvaliokunnan enemmistön kantaan ja suuren valiokunnan enemmistön kantaan. Enemmistön kanta pohjautui runsaaseen lasten- ja nuorisopsykiatrien joukkoon, jonka lausunnossa mainittiin nimenomaan se seikka, että varsinaiset mielisairaudet eivät ole nuorten ja lasten ongelma. Mielisairauden perusteellahan jo hallituksen esityksessä lapsi ja nuori voidaan määrätä vastentahtoiseen hoitoon.

Vakavat mielenterveyden ongelmat sen sijaan ovat lasten ja nuorten yhä lisääntyvä ongelma. Siksi me — enemmistö siis — liitimme lakiin uuden momentin 8 §:ään. Kahdeksas momentti antaa mahdollisuuden nuoren ja lapsen vastentahtoiseen hoitoon silloinkin, kun hänellä ei varsinaista mielisai-

rautta ole. Tässä lisättiin vain vakava mielenterveyden häiriö tähän pykälään. Kuten olen maininnut, niin mielestäni reunaehdot tässä ovat varsin rankat. Eli siis ne, että lapsella tai nuorella täytyy olla vakava mielenterveyden häiriö, hänen täytyy olla sen tähden hoidon tarpeessa, hänellä täytyy olla se tilanne, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairautaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveytään tai turvallisuuttaan tai vaarantaisi muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja lisäksi mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi. Nämä reunaehdot ovat aika monipuoliset, ja voidaan todella arvata, että koko maassa tämäntapaisia tapauksia, joiden osalta tätä momenttia tullaan käyttämään, ei tule kovin runsaasti olemaan.

Keskustelimme myös talousvaliokunnassa siitä, että emme haluaisi nuoria ja lapsia hoidettavan aikuisten suljetuilla osastoilla. Tämän liitimme talousvaliokunnan mietintöön. Sen jälkeen asiaa on vielä vahvennettu suuren valiokunnan käsittelyssä siten, että se on liitetty pykäliin. Pidän sitä varsin hyvänä, koska talousvaliokunnan mielipide oli jo se, että tällä lailla pitää pyrkiä pakottamaan yhteiskunta siihen, että lapsille ja nuorille tarkoitettuja psykiatrisia palveluja tulee lisää, tulee niin hoitopaikkoja kuin avohoitopalveluitakin.

Olen itse joutunut nyt 13 vuoden ajan hyvin läheltä tutustumaan lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon Lastenlinnan sairaalan näkökulmasta ja olen todella muuttanut sitä ennen vallinneita ehkä vanhentuneita käsityksiäni lasten ja nuorten psykiatrisesta hoidosta. Toivon, että tässä salissa ei enää niitä vanhentuneita käsityksiä kellään olisi.

Olen nähnyt, että hoito on erittäin avointa ja hyvin perhekeskeistä. Lasta ja nuorta ei nykyään edes pyritä hoitamaan ilman, että samalla hoidetaan hänen taustallaan olevaa perhettä, mikäli lapsella ja nuorella jokin perhe tai perheeksi katsottava on. Vaikka hänen taustassaan olisi vain yksi ei-biologinenkin perheenjäsen, joka on hänelle läheinen ja turvallinen tai jonka kanssa hän asuu, tätä henkilöä hoidetaan yhdessä lapsen kanssa. Eli suomalainen lasten ja nuorten psykiatrinen hoito on varsin korkealla kansainvälisellä tasolla, ja ymmärtää toki kaikissa toimenpiteissään sen, että pelkkä potilaan hoito ei riitä. Usein lapsi ja nuori on se, joka

oireilee, kun oireiden taustat ovat aivan muualla.

Täällä on viitattu paljon näihin kansainvälisiin säännöksiin ja ihmisoikeuksiin, ja haluan vielä omalta osaltani niihin puuttua. Olen siis sitä mieltä, että lapsen oikeusturvan tulee aina yhteiskunnassa olla hieman parempi kuin aikuisen. Toki oikeusturvan pitää olla aukoton molemmille. Mutta jos voidaan hieman liioitella lapsen oikeusturvaa, niin niin pitää tehdä.

Mutta kun tässä laissa siis oli alun perin pykälä, jossa vastentahtoinen lapsen ja nuoren hoito sallittiin melisairauden perusteella, niin tuon vakavan mielenterveyden häiriön lisääminen lain 8 §:ään ei mielestäni muuttanut tätä ainakaan kansainvälisten ihmisoikeuspykälien osalta, koska esimerkiksi valiokunnassa kuultu lääkintöhallituksen asianomaisen alan asiantuntija sanoi, että Euroopan neuvoston tahdosta riippumatonta hoitoa koskevassa suosituksessa on tahdosta riippumattoman psykiatrisen hoidon lääketieteellisenä kriteerinä käytetty käsitettä mielenterveyden häiriö (mental disorder) eli siis sitä käsitettä, jonka me lisäsimme tämän lain 8 §:ään.

YK:n ihmisoikeustoimikunnan alaisuudessa on valmisteltu vuodesta 1980 alkaen luonnosta Yhdistyneiden kansakuntien suuntaviivoiksi ja periaatteiksi mielenterveyshäiriöistä kärsivien suojelemiseksi. Viimeisin YK:n ihmisoikeustoimikunnan työryhmän kokous pidettiin Genevessä 18–19.1.1990, ainakin viimeisin siihen asti, kun tämä asiantuntija lausuntonsa meille valiokunnassa antoi. Myös tässä kokouksessa hyväksytyn suositusluonnoksen mukaisesti lääketieteellinen kriteeri tahdosta riippumattomalle hoidolle on laajempi kuin melisairauspsykoosi. Muun muassa Ruotsin ja Tanskan nykyinen lainsäädäntö lähtevät siitä, että tietyissä tapauksissa psykoottisten tilojen lisäksi myös muissa mielenterveyshäiriöissä saattavat tahdosta riippumattomat toimenpiteet tulla kyseeseen. Tämä on siis YK:n ihmisoikeustoimikunnan kannanotto käytyyn kansainvälisyyskeskusteluun.

Kaiken kaikkiaan katson, että lapsen oikeudet edellyttävät myös sitä, että nuoren ja lapsen on silloinkin, kun hän ei ole ns. lastensuojelulapsi tai lastensuojelunuori, saatava hoitoa vakavan mielenterveyden häiriön vallassa ollessaan aivan samalla tavoin kuin

hän saisi sitä jonkin vakavan fyysisen sairauden osalta. Terveystoimenpiteiden pidettä ei ole oikeus lapselta kieltää. Lapsella ja nuorella on siihen oikeus. Kun näin on, niin olen sitä mieltä, että lain 8 §:n sanamuoto talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan ehdottamassa muodossa on oikea ja hyväksyttävä.

Kun on herätetty kysymys siitä, että lasta pitää kuulla, hänen huoltajaansa, hoitajaansa, vanhempia pitää kuulla mielenterveystoimenpiteen yhteydessä ja että myös alaikäisen vastentahtoiseen hoitoon määräämisen yhteydessä pitää voida alaikäisen itsekin hakea muutosta päätökseen, niin on mielestäni hyvä lapsen oikeusturvan ehkä hieman liikaakin painottamisen kannalta se, että nyt on syntynyt kompromissi, jossa yhteistyössä ovat olleet sekä oikeusministeriön juristit ja lääkärit että sosiaaliministeriön juristit ja lääkärit ja eduskunnassa edustettuina olevat ryhmät, joiden kaikkien yhteistyönä on syntynyt se esitys, jonka aion yksityiskohtaisessa käsittelyssä tehdä.

Eli kuuleminen tulee nyt, vaikka se psykiatrien mielestä psykiatrisessa toimenpiteessä tapahtuu aina, nimenomaan lain pykäliin, samaten muutoksenhakuun tulee olemaan oikeus alaikäisellä itsellään 12 vuotta täytettyään, hänen vanhemmillaan ja huoltajallaan sekä henkilöllä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on välittömästi ennen hoitoon määräämistä ollut. Tämähän tulee tarkoittamaan esimerkiksi kasvattikotia, jossa alaikäistä on kauan hoidettu tai vaikkapa isoäitiä, jolla ei ole lapseen tai nuoreen laillisia oikeuksia, mutta joka on ollut hänen hoitajansa.

Arvoisa puhemies! Tulen tekemään nämä 11 §:n ja 24 §:n muutosesitykset yksityiskohdaisessa käsittelyssä.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Tulen keskittymään puheenvuorossani tämän mielenterveyslain yhteen pykälään eli 8 §:ään, sen ilmeisesti puhutuimpaan osuuteen. Talousvaliokuntahan mietinnössään muutti pykälää siten, että alaikäisen määrääminen tahdosta riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon on mahdollista vakavan mielenterveyshäiriön vuoksi. Suuri valiokunta teki siihen virallisesti sen lievennyksen, että hoitoa voidaan antaa vain alaikäisille tarkoitetuilla osastoilla. Nyt on kuultu ed. Laurilan muutosehdotus, jossa on oikeus tulla suulli-

sesti tai kirjallisesti kuulluksi tällaisessa päätöksessä sekä vanhemmilla, huoltajilla että näillä kasvatuksessa mukana olevilla henkilöillä ja samaten muutoksenhaku tähän päätökseen näille mahdollistuisi. Vanhemmilla ja huoltajilla on tilaisuus tulla kuulluksi, mutta itse pakkohoito voidaan edelleen tämän pykälän mukaan toteuttaa paitsi lapsen itsensä tahdon vastaisesti myös hänen vanhempia tai huoltajiansa tahdon vastaisesti.

On aika erikoinen tilanne, jos huoltajat, vanhemmat, katsotaan täysivaltaisiksi lapsen huoltajiksi siihen hetkeen asti, jolloin tulee kysymys heidän oman lapsensa määräämisestä tahdon vastaiseen psykiatriseen sairaalahoitoon. Tällöin herää kysymys, kuka tämän jälkeen on käytännössä vastuussa lapsesta, kun hänen huoltajansa tällä tavalla on katsottu pätemättömäksi tässä asiassa.

Itse olen sitä mieltä, että se esitys, joka oli hallituksen esityksenä, olisi kaiken kaikkiaan ollut parempi. Pidän talousvaliokunnan vähemmistön kantaa hyvin perusteltuna, niin että aina kun pakkohoitoa sovelletaan, sen pitäisi olla myös lastensuojeluviranomaisten asia. Tätä mielestäni edellyttäisi lasten oikeusturva näissä kysymyksissä.

Erityisen vaikeaksi tulee tämän lain soveltaminen nyt esitetyssä muodossa tapauksissa, joissa pakkohoito toteutetaan paitsi lapsen tahdon vastaisesti myös vanhempien tai huoltajien tahdon vastaisesti. Ilmeisesti kukaan valiokunnassa kuulluista asiantuntijoista ei ole pitänyt tällaista ratkaisua mahdollisena, vaan asiantuntijatkin — näin olen ymmärtänyt — ovat valiokunnassa pitäneet tärkeänä, että edes vanhempien suostumus tällaiseen hoitotoimeen olisi olemassa. Nyt sitä suostumusta ei kuitenkaan näiden pykälien ja lisäystenkaan valossa tarvita.

Voi vain kuvitella tilanteen, jossa pakkohoitoon on otettu lapsi vanhempien tahdon vastaisesti ja hän sitten palaa kotiin ja tässä tilanteessa pitäisi mahdollisesti hoitoa taikka ongelman ratkaisua kodissa jatkaa turvautuen vanhempiin niin kuin nykyaikaisessa terapiassa tapahtuu. On vaikea kuvitella, minkälaiseksi tämä suhde muodostuu, kun lapsi on ensin vanhempien tahdon vastaisesti mahdollisesti viety pakkohoitoon, hän palaa kotiin ja sitten taas pitäisi nojata vanhempien auktoriteettiin tai vanhempien asemaan kotona ja koettaa viedä tilannetta heidän kanssaan yhteistyössä eteenpäin. Se yhteistyö

voi käydä hyvin vaikeaksi, jos päätökset on tehty käytännössä vanhempien tai huoltajien tahdon vastaisesti.

Mielestäni tässä asiassa on sellaisia ongelmia, että kun meillä valtiopäiväjärjestyksen mukaan tässä vaiheessa on mahdollisuus esittää, että talousvaliokunta vielä antaisi lausunnon tehdyistä muutoksista ja tästä laista, ehdotan, että tekisimme tässä istunnossa päätöksen lähettää asia vielä lausunnolle talousvaliokuntaan.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sinänsä tämä esitys täällä suuressa salissa alkaa hiljakseen saada sitä muotoa, joka oli siinä vastalauseessa, jonka minä esitin aikanaan valiokunnan mietintöön. Tässä suhteessa täytyy tähän asiaan olla tietysti tyytyväinen.

Kuitenkin ed. Haavisto otti täällä esille ongelman, jota en ollut itse valiokunnassa huomannut, eli mahdollisuuden tehdä tämä päätös ei ainoastaan vain lapsen tahdon vastaisesti vaan myös lasten huoltajien tahdon vastaisesti. Minun täytyy myöntää, että minulta jäi huomaamatta se, että tämä esitys oli jossakin vaiheessa muuttunut, koska siinä alkuperäisessä muodossa oli huoltajien suostumus. Se tilanne, jossa tämä tapahtuu myös lasten vanhempien tahdon vastaisesti, minusta kovasti viittaa lastensuojelulain puolelle ja siihen, että silloin se tulisi tehdä huostaanotтона, koska sehän on puutumista koko perheen suvereenisuuteen, ja nuo pykälät meillä on lastensuojelulain puolella.

Olen myös sitä mieltä, että siitä huolimatta että 8 §:n muutos tulisi tässä muodossa kuin on ilmeistä, meidän olisi syytä myös lastensuojelulakiin ja vastaavaan asetukseen tehdä se muutos, että myös lastensuojelulain avulla voidaan ihminen tai lapsi ohjata sairaalahoitoon, sillä onhan usein niin, että on aivan sattumasta kiinni, minkä viranomaisen hoteisiin vaikeuksiin joutunut nuori alun perin joutuu. Tämä alkuperäinen sattuma ei saa olla se tekijä, joka ohjaa hänet joko lastenkotiin tai sairaalahoitoon. Sen takia lastensuojeluviranomaisilla tulisi myös olla tämä mahdollisuus, ja myös tätä asiaa pitäisi esittää pontena kolmannessa käsittelyssä.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En ole tämän lain käsittelyssä

oikein ymmärtänyt missään vaiheessa sitä, että lastensuojelulaki ja tämä mielenterveyslaki tavallaan liioitellusti sekoitetaan toisiinsa. Jos lapsen olosuhteet vaarantavat lapsen asemaa, esimerkiksi vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsen kasvatuksesta, lapsi tietysti otetaan yhteiskunnan huostaan, ja yhteiskunta huolehtii lapsesta siinä vaiheessa. Mutta jos lapsi on sairas mieleltään, kysymys on terveydenhuoltoviranomaisten vastuusta.

Kun ed. Haavisto totesi, että lastensuojeluviranomaisten asia pitäisi olla myös mielenterveyshäiriöisten lasten hoitaminen, kyllä minä muistuttaisin siitä, että ei lastensuojeluviranomaisten tehtävä ole suojella lasta terveydenhuoltoviranomaisten toimenpiteiltä, vaan suojella lasta hänen vastaisen kehityksensä vaarantavalta ympäristöltä. Siitä syystä minun mielestäni näitä kahta lainsäädäntöä ei pitäisi sillä tavalla sekoittaa keskenään, kuten täällä jatkuvasti tapahtuu.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ainekset tämän lain toista käsittelyä varten on kerätty ja kerättävissä useista eri sirpaleista, niin kuin tässä on nähty. Tässä on hallituksen esitys, talousvaliokunnan mietintö vastalauseineen, muutokset suuressa valiokunnassa ja vielä ed. Laurilan tekemä muutosesitys, joka olisi varmasti saanut kannatustakin, sekä myös ed. Kauppisen tekemät esitykset. Näistä yhteenkootuna varmasti saadaan aivan asianmukaista lainsäädäntöä eli laki, johon hallitus alun perin esityksellään pyrki.

Ed. Kauppisen näkemyksiä en kyllä kannata siltä osin, kun ne koskevat tietynlaista poikkeamista normaalista muutoksenhakutiestä tuomioistuimen suuntaan. Siihen ei ole tarvetta, vaan normaali järjestys toimii sillä tavalla kuin kuuluu. Tuomioistuimeen tehtävä valitus ei kuulu tähän lakiin, vaan läänioikeus ja läänihallitus ovat toki oikeita valitusasteita.

Asia on kuitenkin niin tärkeä, että minun mielestäni ja ryhmämme mielestä se pitäisi koota sirpaleista uudelleen talousvaliokunnassa niin, että se tulisi tänne ehyeksi kootuna. Laki on hyvin tärkeä ja on puhuttu paljon myös niistä epäoikeudenmukaisuuksista, mitä mielenterveysongelmien hoidossa lakien perusteella saattaa tapahtua. Asia pitäisi nyt käsitellä perusteellisesti.

Sen vuoksi minä kannatan ed. Haaviston

tekemää ehdotusta, että asia palautetaan valiokuntaan, josta se tulee ehyenä uudelleen tänne saliin, ehyempänä kuin se nyt on tullut.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus uuden lausunnon pyytämisestä talousvaliokunnalta ja ehdotusta on kannatettu ja kun ehdotuksen hyväksyminen keskeyttäisi asian asiallisen käsittelyn, on siitä työjärjestyksen 42 §:n mukaan ensin päätettävä. Kehotan sen vuoksi seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä tästä ehdotuksesta.

Keskustelu uuden lausunnon pyytämisestä talousvaliokunnalta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa ed. Haavisto ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut, että asiasta pyydetäisiin uusi lausunto talousvaliokunnalta.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka haluaa jatkaa asian asiallista käsittelyä, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Haaviston ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 71 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 74. (Koneään. 10)

Eduskunta on päättänyt jatkaa asian asiallista käsittelyä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—7 § ja 1 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

8 §.

Keskustelu:

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä hyväksyttäisiin II

vastalauseen eli hallituksen esityksen mukaisena.

Ed. Kemppainen: Arvoisa puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Mönkäre ed. Kemppaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Mönkäreen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 82 jaa- ja 47 ei-ääntä; poissa 70. (Koneään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 § hyväksytään keskustelutta.

10 §.

Keskustelu:

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 10 § tulisi kuulumaan niin kuin hallituksen esityksessä on, eli tämä tarkkailuaika olisi kaksi vuorokautta tarkkailuunottopäivän jälkeen. Valiokunnan mietinnössä perustelut neljälle päivälle ovat keskimääräiset. Minusta perusteluna ei tarkkailuun otolle ole suinkaan se, että kyseinen henkilö paranisi kyseisenä aikana. Tarkkailun tarkoitus on nimenomaan se, että sinä aikana selvitetään, onko henkilö vastentahdoisen hoidon tarpeessa vai ei. Resurssiniukuudet eivät myöskään kuulu siihen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kauppinen ehdottanut,

että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotusta ei ole kannatettu, joten se raukeaa.

Pykälä hyväksytään.

11 §.

Keskustelu:

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 11 § saisi seuraavan sanamuodon: "Kuuleminen ja hoitoon määrääminen. Ennen hoitoon määräämistä on selvitettävä tarkkailuun otetun oma mielipide. Alaikäisen tarkkailuun otetun vanhemmille, huoltajille sekä henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut välittömästi ennen tarkkailuun ottamista, on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus tulla joko suullisesti tai kirjallisesti kuulluksi."

Pykälän 2 ja 3 momentti kuuluisivat kuten suuren valiokunnan mietinnön 1 ja 2 momentti.

Ed. Puska: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laurilan ehdotusta, joka selventää tätä kuulemista alaikäisten vastentahtoisesta hoidosta päätettäessä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laurila ed. Puskan kannattamana ehdottanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Laurilan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 131 ei-ääntä; pois 68. (Koneään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Laurilan ehdotuksen.

12—14 §, 2 luvun otsikko, 15—20 §, 3 luvun otsikko, 21 ja 22 §, 4 luvun otsikko sekä 23 § hyväksytään keskustelutta.

24 §.

Keskustelu:

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 24 § saisi seuraavan sanamuodon:

1—3 momentti kuuluisivat kuten suuren valiokunnan mietinnössä.

4 momentti kuuluisi: "Alaikäisen hoitoon määräämistä koskevaan 1—3 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta 12 vuotta täyttänyt alaikäinen itse, hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on välittömästi ennen hoitoon määräämistä ollut."

Ed. Puska: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laurilan ehdotusta, joka sisältää mm. sen ajatuksen, joka on myöskin molemmissa vastalauseissa.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Laurilan esittämä muutos on parannus siihen, mitä valiokunnan mietinnössä ja hallituksen esityksessä on, ehdotan, että 24 § kuuluisi seuraavasti:

"Kuuleminen ja muutoksenhaku"

1 momentti kuuluisi kuten II vastalauseessa.

2 momentti: "Sairaalan lääkärin päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä tarkkailuun, hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta, saa hakea muutosta siinä alioikeudessa, jonka tuomiopiirin alueella sairaala sijaitsee. Potilaalla on oikeus tuomioistuimessa vaatia, että pakko-hoidon laillisuus viipymättä tutkitaan ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen."

3 momentti: "Tarkkailu- ja hoitopäätöstä koskeva muutoshakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokauden kuluttua pakkotoimenpiteiden lopettamisesta."

4 momentti: "Muutoshakemus 1 momentissa tarkoitettusta päätöksestä voidaan antaa

muutoksenhakuajan kuluessa myös sairaalaan sen psykiatrisesta hoidosta vastaavalle ylilääkärille tai muulle tehtävään määrättylle henkilölle. Muutoksenhakukirjelmän vastaanottamisesta on annettava todistus ja kirjelmään on tehtävä merkintä sen antajasta ja antamisajasta. Ylilääkärin on lähetettävä muutoksenhakukirjelmiä ja tarkkailua tai hoitoa koskeva päätös viipymättä tuomioistuimelle.”

5 momentti kuuluisi kuten II vastalauseessa.

Ehdotustani perustelen sillä, että lääninoikeuksissa ei nimenomaan juridisia, oikeudellisia perusteita päästä tutkimaan. Siellä tutkitaan vain asiantuntijoitien valossa, onko paperit muutoseikoiltaan oikeasti ja oikea-aikaisesti tehty. Sen sijaan asioitten paikkansapitävyyteen ei voida puuttua lainkaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laurila ed. Puskan kannattamana ehdottanut, että pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti hänen edellä esittämänsä mukaisesti.

Ed. Kauppinen on ehdottanut, että pykälä kuuluisi hänen edellä esittämänsä mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Kauppinen ehdotusta ei ole kannatettu, joten se raukeaa.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laurilan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 131 ei-ääntä; pois-
sa 68. (Koneään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Laurilan ehdotuksen.

25 § hyväksytään keskustelutta.

26 §.

Keskustelu:

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Arvaten, että kukaan ei tätä kuitenkaan

kannata, koska minusta tuntuu, että suurin osa kansanedustajista ei ymmärrä oikeastaan, mistä ovat päättämässä tällä hetkellä, ehdotan kuitenkin, että 26 § kuuluisi seuraavasti:

”Käsittelyn kiireellisyys

Tuomioistuimen on otettava tarkkailu- tai hoitopäätöstä koskeva muutoshakemus tutkittavaksi viipymättä, viimeistään kolmantena päivänä hakemuksen saapumisesta tuomioistuimeen.

Tahdosta riippumatta annettavaa hoitoa koskevat alustusasiat sekä mielentilatutkimusta koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.”

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kauppinen ehdottanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotusta ei ole kannatettu, joten se raukeaa.

Pykälä hyväksytään.

27 §.

Keskustelu:

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Aivan samat alkusaatesanat voisin lausua tämän 27 §:n kohdalla, mutta ehdotan kuitenkin, että pykälä kuuluisi:

”Hoitoon määrätyn avustaminen oikeudenkäynnissä

Jos tahdostaan riippumatta hoitoon määrätty ilmoittaa haluavansa avustajan eikä hän sitä sairautensa vuoksi voi itse hankkia tai jos tuomioistuin harkitsee sen määräämisen muutoin tarpeelliseksi, tuomioistuin voi määrätä hänelle avustajan.

Jos tuomioistuin määrää avustajan, vaikka tarkkailuun tai hoitoon määrätty ei ole ilmoittanut sitä haluavansa, on avustajan määräämisestä soveltuvin osin ja avustajalle tulevasta palkkiosta ja korvauksesta voimassa, mitä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa laissa (87/73) säädetään, riippu-

matta siitä, onko tarkkailuun tai hoitoon määrätyle myönnetty tai myönnetäänkö hänelle maksuton oikeudenkäynti vai ei.”

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kauppinen ehdottanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotusta ei ole kannatettu, joten se raukeaa.

Pykälä hyväksytään.

28 §.

Keskustelu:

Ed. Kauppinen: Rouva puhemies! Aivan samoin alkusaatesanoin jatkan tätä ns. äänestysfarssia tai koko eduskunnan farssia. Ehdotan, että tämä pykälä kuuluisi:

”Itsemääräämisoikeuden rajoitukset.”

1 momentti kuuluisi kuten valiokunnan mietinnössä.

2 momentti kuuluisi: ”Sairaalan ylilääkärillä tai muulla vastaavalla lääkärillä on oikeus tarkastaa tai tarkastuttaa sekä pidättää tarkkailuun otetulle tai hoitoon määrätyle saapuva kirje ja muu lähetys, jos järjestys tai turvallisuus sitä välttämättä vaatii taikka jos on perusteltua aihetta epäillä lähetyksen sisältävän päihteitä tai huumausaineita. Päätös lähetyksen avaamisesta on tehtävä potilaan läsnä ollessa, ja tällaisesta toimesta on tehtävä pöytäkirja, joka liitetään sairauskertomukseen ja annetaan potilaalle välittömästi.”

3 momentti kuuluisi kuten valiokunnan mietinnössä.

Tähän lyhyesti perusteluna sanoisin, että vankiloissakin vastaavissa tapauksissa on asianomainen henkilö läsnä.

Ed. Mäkipää: Rouva puhemies! Kannatan tätä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kauppinen ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut, että 2 momentti saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Kauppinen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 34 ei-ääntä; poissa 80. (Koneään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

29—35 §, 5 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun suuren valiokunnan ehdotusta ei ole muuttamattomana hyväksytty, asia palautetaan suureen valiokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 26) asia.

27) Ehdotus laiksi lannoiteverosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 190
Toivomusaloite n:o 141/1988 vp.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

28) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa Lapuan patruunatehtaan hallinnassa olevaa omaisuutta perustettavalle osakeyhtiölle sekä ryhtyä eräisiin muihin yhtiön perustamiseen liittyviin järjestelyihin

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 157
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

29) Ehdotukset laeiksi kunnallisen virkaehtosopimuslain 5 a §:n ja kunnallisista työehtosopimuksista annetun lain 1 a §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 181
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 26

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

30) Ehdotus laiksi vartioimisliikelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 90
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 27

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

31) Ehdotus laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 196
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

32) Ehdotukset laeiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 1 §:n muuttamisesta ja ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 194
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

33) Ehdotukset laeiksi valtion eläkelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 158
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

34) Ehdotukset laiksi yhtiöjärjestykseen perustuvasta kunnan lunastusoikeudesta ja osakkeiden enimmäishinnoista ja laiksi leimaverolain 57 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 61

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Asuntojen hinta- ja laatusäännöstely on periaatteena oikea lähtökohta. Valitettavasti sitä ei otettu asuntotuotannon ratkaisevaksi ohjenuoraksi jo 70-luvun alussa, jolloin aloitettiin mittavien asuntotuotanto-ohjelmien toteuttaminen. Harjoitettu asuntotuotanto on johtanut koko maassa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla kohtuuttomiin asuntojen hintoihin. Ylihinnoittelua on niin tonttien hinnoissa, rakennusaine- ja rakentamiskustannuksissa kuin myös asuntojen hinnoittelussa yleensäkin.

Niin sanotun hitas-asuntotuotannon heikkous on tällä hetkellä se, ettei tonttien ja rakentamiskustannusten hintatasoa pystytä riittävästi valvomaan. Siihen tulee kiinnittää jatkossa erityistä huomiota.

Todellisten asuntopoliittisten tavoitteiden toteutumisen kannalta on tärkeää myös se, että laki otettaisiin käyttöön erityisesti niissä kunnissa, joissa asuntojen kysyntä ja tarjonta on epätasapainossa. Pääkaupunkiseudulla olisi myös merkittävää, että lakia sovellettaisiin sekä kuntien vuokramaalle että omistustonteille.

Lakiesityksen mukaan rakennuskustannusindeksin osuuden tulee olla vähintään 40 prosenttia. Kukin kunta päättää asian oma-kohtaisesti. Kuntien toivoisi kuitenkin harkitsevan korkeamman rakennuskustannusin-

deksin käyttöä, sillä mitä suurempi rakennuskustannusindeksin osuus on, sitä tasaisempi ja rauhallisempi on myös hintakehitys.

Toinen periaatteellinen kysymys on se, käytetäänkö ns. kunnanosan hintaindeksiä. Jos kunta käyttää tällaista indeksiä, etuna on se, että kunnanosan hitas-asuntojen hintataso seuraa paremmin yleistä kyseisen alueen hintatasoa. Toisaalta esimerkiksi pääkaupunkiseudun kunnissa alueelliset erot kunnan sisällä saattavat muodostua erittäin suuriksi. Tällöin eri kunnanosien asukkaita kohdellaan epätasa-arvoisesti ja paine nousee myös muiden kunnanosien hintatasoa kasvaa huomattavasti. Yhtenäisen hintaindeksin käyttö takaa paremmin myös ns. vanhojen hitas-asuntojen hintakehityksen. Kuitenkin on ollut huomattavaa se, että yleensä myös hitas-asuntojen hintataso on seurannut muuta asuntojen hintatason kehitystä.

Valvonnan vuoksi olisi myös tärkeää, että hitas-asuntojen tuotanto ja myynti olisi mahdollisimman tarkasti kunnan tiedossa ja siten myös tavallaan valvonnassa, jottei syntyisi ns. pimeitä markkinoita.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva lakiesitys ei valitettavasti ratkaise asuntopoliittikan ongelmia ja vinoumia. Se kuitenkin antaa yhden vaihtoehdon, jonka tuloksellisuus on kiinni siitä, että se otettaisiin mahdollisimman laajasti käyttöön koko maan alueella. Siten se takaisin ihmisille mahdollisuuden ja vaihtoehdon siinä vaiheessa, kun asunnon vaihto on syystä tai toisesta ajankohtainen.

Yhdymme lakiesitykseen.

Ed. Lax: Värderade talman, arvoisa puhemies! Jag vill bara helt kort konstatera i det här sammanhanget, eftersom jag knappast kommer att kunna närvara när den här lagen kommer till fortsatt behandling, att jag tycker att det här är en typisk sådan lagstiftning som vi inte alls borde ha. Den här lagen har den enda goda sidan att ingen behöver tillämpa den, ingen kommun som inte vill. Men det finns många kommuner som förmodligen tror att vi är så kloka här i riksdagen att vi stiftar goda lagar och kanske därför kommer att tillämpa lagen. Jag hoppas att den inte skall locka kommuner att skapa ett system som trasslar till byråkratin och som lockar in folk i en fälla där de har

svårt att komma ifrån sina bostäder och byta sig till nya och större.

Arvoisa puhemies! On mahdollista, etten pääse osallistumaan lain jatkokäsittelyyn. Haluan sen vuoksi vain todeta, että tämän-tapaista lainsäädäntöä ei pitäisi säätää. Se on atyyppinen, se ei sovi meidän järjestelmäämme, se lisää byrokratiaa. Sillä on se yksi hyvä puoli, että sitä ei tarvitse soveltaa. Toisaalta se saattaa houkutella joitakin kuntia sitä soveltamaan, jos kunnissa kuvitellaan, että me aina viisaita lakeja täällä säädämme. Tämä on poikkeama siitä suunnasta, joka oikeastaan yli Euroopan pyyhkäisee, eli sääntelyä puretaan joka puolella. Tämä olisi sääntelyn lisäämistä. Tällä voidaan huonossa tapauksessa houkutella ihmisiä sellaiseen loukkuun, josta heidän on vaikea päästä irti, vaikea vaihtaa uuteen asuntoon.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Ed. Laxille vastauksena sanon, että toki tämä on poikkeus siitä linjasta, joka on ollut Suomen asuntopoliittinen linja tähän saakka, josta ovat johtuneet ne suurimmat ongelmat, jotka asuntopolitiikassamme tällä hetkellä ovat, eli nimenomaan se, että asunnontarvitsija on täysin pankkien korkopolitiikan armoilla. Nimenomaan tähän liittyy paras osa ns. hitas-lakia eli se, että asuntojen jälleenmyyntihintoja valvotaan kunnan toimesta. Aivan kuten ed. Lax sanoi, tämä ei ole pakollinen, mutta usean kunnan taholta jo valiokunnan kuulemisen yhteydessä saatiin tietää, että tästä ollaan varsin kiinnostuneita, ja nimenomaan tätä tuleekin toteuttaa sillä tavalla, että rakennetaan siihen osaan kuntaa, joka on ns. parasta asuinalueutta ja joka muuten lähtisi hintajohtajaksi kyseisessä kunnassa tai kaupungissa. Mutta kun rakennettava asuntotuotanto on hintavalvottua, hinnat pysyvät paremmin kurissa koko kaupungin alueella.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Olen asiasta täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Lax. Sanoisin näin, että kun valiokunnassa asiasta päätettiin, se tapahtui vähän olkapäitään kohautellen eli ainakin osaksi varsinkin porvarillisella puolella menköön nyt tämän kerran -mentaliteetilla. Ei tällainen systeemi sovi markkinatalouteen, vaikka markkinatalous tietynlainen kirosana tänä päivänä onkin.

Hitas-tuotannossa pärjäävät rakentajat ja muut huijarit, mutta asunnon omistaja asetetaan tilanteeseen, jossa hän on ikuisesti kiinni hitas-asunnossa. Hän ei saa siitä selkeää hintaa, että hän pystyisi muilta markkinoilta hankkimaan itselleen kunnollisen asunnon.

Vielä pahempi on, jos tällä lailla mennään siihen — niin kuin tähän saakka ainakin väitetään mennyn — että ihmiset, jotka ovat asuntoon kätensä iskeneet, ovat tehneet sen tietämättään, mihin kätensä laittavat, ja harmittelevat sitä sitten lopun ikänsä. Tällaisia loukkuja ei yhteiskunnassa saisi olla. Toivotavasti tähän lakiin tulee kuitenkin sellaiset säännökset, että nykyajan valistuneet ihmiset eivät tällaiseen loukkuun hyväuskoisinaan mene.

Minun mielestäni yhteiskunnassa riittää asuntolainoitettu tuotanto, aravatuotanto, eri muodoissaan, toiselta puolelta sitten tietyt kovan rahan tuotanto riittää asuntotuotannoksi. Tällaisista välimuodoista ei tule koskaan kunnan vaihtoehtoja.

Ed. Lax: Rouva puhemies! Haluan vain ed. Myllerille tuoda esille sen, että meidän asunto-ongelmiemme juuri ja alku on siinä, että me olemme säännöstelleet pois vuokra-asunnot. Siitä kaikki tämä oikeastaan juontaa. Tämä on tavallaan jatkoa tämän tyypiselle sääntelylle. On ihan turha tällä tavalla etsiä lääkkeitä meidän asunto-ongelmiimme.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! En tiedä, tulkitsenko oikein ed. Aittoniemiä, kun tulkitsen niin — hän sanoi, että porvarillisella puolueella olkia kohautellen lakia oltiin hyväksymässä — että näinkö olkia kohautellen suhtaudutaan siihen, kun yhteiskunnassa pyritään saamaan aikaan kohtuuhintaista asuntotuotantoa. Nimenomaan valvotaan sitä, että ei tällainen spekulatiivinen asuntojen hintojen nousu pääse tapahtumaan samalla tavalla kuin meillä on aivan läheisestä historiasta muistissa. Minun mielestäni on nimenomaan suomalaisen asuntopolitiikan erittäin hyvään suuntaan tehtävä muutos, että pystymme ja pyrimme tuottamaan sellaista asuntotuotantoa, joka ei ole täydellisesti spekulatiivisen voitontavoittelun takana.

Sen takia erityisesti haluan korostaa sitä, mitä ed. Kautto puheenvuorossaan sanoi, että kuntien tulisi pitää huolta siitä, että

tämän tyyppinen asuntotuotanto on riittävä ja vastaa kysyntää.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Porvarillinen puoli tässä tapauksessa katsoi asian varmasti niin, että me emme halua onnetonta ihmistä sitoa koko elämäkseen hitas-torppariksi, niin kuin on tapahtunut useille henkilöille tänä päivänä. Kysymys on vain siitä, että minkälaista hyvänsä lainsäädäntöä ja rakennusteollisuutta ja asunokauppaa koskevaa lainsäädäntöä voidaan tehdä, kunhan ihmiset, jotka ovat sen piiriin joutumassa, varmuudella tietävät, mistä on kysymys. Silloin on heidän omaa tyhmyytään, jos päättävät tällaista tehdä.

Ei tällä asialla auteta Suomen asunomarkkinoita mutta tehdään onnettomia ihmisiä. Kokemusten perusteella me halusimme sitä. Me olemme hyväksyneet tämän. Eihän tässä mitään ole. Mutta kysymys on vain siitä, että ainakin minun kohdaltani on tapahtunut hyväksyminen vähän näin ja noin. Ei tässä nyt riitelemään kannata ruveta, kun eivät siihen kuitenkaan voimat pysty. Periaatteessa, niin kuin sanoin, laki pitäisi hylätä. Sanoin sen valiokunnassa, mutta mitäpä sellaisia turhia lähtee siellä esittämään, koska siihen ei olisi kuitenkaan saanut ainakaan riittävää kannatusta.

Laki on merkityksetön, ja saattaa olla, että jotkut ihmiset katkerasti katuvat, kun on laki tehty, mutta se nyt menee vain. Ei sille mahda mitään. Sellaisia me olemme.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

35) Hallituksen esitys n:o 243 laiksi leimaverolain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

36) Hallituksen esitys n:o 250 laiksi Helsingin yliopistosta ja Helsingin yliopistosta annetun lain voimaannpanosta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Eduskunta on viime aikoina saanut niin paljon lakiesityksiä, että kansanedustajan on parhaalla tahdollaankaan mahdotonta niihin perehtyä riittävästi. Mutta tämä on hyvin tärkeä asia, maan suurimman ja tärkeimmän yliopiston hallinnonuudistus. Siitä syystä ehdotan, että asian käsittely siirretään ensi viikon perjantain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Pyydän seuraavia puheenvuoron käyttäjiä lausumaan mielensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Tiuri ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi viikon perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Tiurin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi viikon perjantain täysistuntoon.

37) Hallituksen esitys n:o 251 laeiksi korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä ja eräiden korkeakoululakien kutsumismenettelyä koskevien säännösten kumoamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti s i v i s t y s v a l i o k u n t a a n .

38) Hallituksen esitys n:o 259 kuntoutusta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaalivaliokuntaan, jonka on pyydettävä lausunto talousvaliokunnalta.

Keskustelu:

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Arvoisa puhemies! Esillä on varsin suuri ja tärkeä, kauan aikaa valmisteltu esitys eli esitys kuntoutusta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Meillä tällä hetkellä olevassa järjestelmässä keskeisiä ongelmia ovat kuntoutusta antavien tahojen puutteellinen yhteistyö, epäselvä työnjako sekä kuntoutusajan riittämätön ja aukollinen toimeentuloturva. Nyt annetulla hallituksen esityksellä pyritään juuri näitä puutteita korjaamaan.

Palvelujärjestelmien työnjaon selkeyttämiseksi ja kuntoutettavien aseman parantamiseksi ehdotetaan keskeiseen sosiaali- ja terveydenhuollon, työhallinnon ja vakuutusjärjestelmien kuntoutuslainsäädäntöön asiakkaan neuvontavelvoite. Tarkoituksena on, että kukin kuntoutusjärjestelmä vastaa itse osana omaa toimintaansa kuntoutettavan asiakkaan kuntoutuspalveluista ja kuntoutusneuvonnasta. Jos asiakkaan kuntoutuspalveluiden järjestäminen ei lainsäädännön puitteissa kuulu juuri kyseisille järjestelmille, olisi asiakas ohjattava tarpeen mukaan muiden kuntoutusjärjestelmien palveluiden piiriin.

Kaikkein ongelmallisimpien tapausten ratkaisemista varten ehdotetaan, että kunnan tulisi asettaa kunnan alueella toimiva kuntoutusasiiantuntijoiden muodostama kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmä. Nykyiset terveydenhuollon, työvoimahallinnon ja Kansaneläkelaitoksen yhteistyöryhmät voisivat myös hoitaa kyseisen yhteistyöryhmän tehtävät, joten mistään pakollisesta, uutta byrokratiaa luovasta järjestelmästä ei tältä osin ole kysymys. Tarkoituksena on, että työryhmän jäseniksi nimitään kuntoutuksen asiakaspalvelun ammattilaisia, ei kunnallisia luottamushenkilöitä. Yhteistoiminnan parantamisella taataan, että kukin kuntoutettava saa ne palvelut, jotka hänelle eri lakien kuten kansanterveyslain, erikoissairaanhoidon lain, vammaispalvelulain, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta

annettavan lain, työllisyyslain tai jonkin muun lain nojalla kuuluvat.

Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta ehdotetaan säänneltäväksi omassa erillisessä laissaan. Tarkoituksena on selvittää Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuuta toisaalta julkiseen terveydenhuoltojärjestelmään ja toisaalta työ- ja opetushallintoon nähden. Kansaneläkelaitoksen on järjestettävä ammatillista kuntoutusta silloin, kun sitä ei ole järjestetty työvoima- tai opetushallinnon tai työeläkejärjestelmän taholta.

Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuuksiin kuuluisi lääkinnällisen kuntoutuksen palvelujen korvaaminen, kun kyseessä ovat vaikeavammaisen tarvitsemat pitkäaikaiset, muut kuin sairaanhoitoon välittömästi liittyvät kuntoutusjaksot avo- tai laitoshoidossa. Lain 2 ja 3 §:n mukaiseen kuntoutukseen olisi pykälässä tarkoitetuilla henkilöillä laissa säädetty oikeus. Kansaneläkelaitoksen järjestettäväksi säädettyistä kuntoutuspalveluista kuntoutettavalla olisi muutoksenhakuoikeus. Muutoin Kansaneläkelaitoksen kuntoutus olisi nykyiseen tapaan harkinnan varaista. Eduskunta päättäisi tähän kuntoutukseen käytettävän rahamäärän, mikä korostaisi mielestäni selkeästi Kansaneläkelaitoksen asemaa eduskunnan alaisena vakuutuslaitoksena.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen määrä ja laatu tulevat säilymään vähintään nykyisellä tasolla, kuten on kirjattu mm. ensi vuoden budjettiesityksen perusteluihin. Kansaneläkelaitokselle säädettäisiin myös velvollisuus tarvittaessa selvittää vakuutetun kuntoutustarve. Tämä olisi tehtävä viimeistään silloin, kun vakuutettu on saanut sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa 60 päivältä.

Kansaneläkelakiin ja työeläkelakeihin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan ennen eläkepäätöksen tekoa eläkelaitoksen olisi tarvittavaa varmistettava vakuutetun tai työntekijän kuntoutusmahdollisuudet. Toisaalta jos eläkevakuutus hylätään, hakija on tarvittaessa ohjattava kuntoutustarvitaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin.

Kuntoutuksen aikainen toimeentuloturva ehdotetaan järjestettäväksi kuntoutusrahan avulla. Sitä maksettaisiin 16—64-vuotiaille, kun kuntoutuksen tavoitteena on työelämäs-

sä pysyminen, työelämään palaaminen tai sinne tulo ja työssäkäynti ei ole kuntoutuksen aikana mahdollista. Kuntoutusraha olisi yleensä saman suuruinen kuin kuntoutettavan sairausvakuutuksen päiväraha.

Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä laajasti myös esitetään tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmien kuntoutuksesta säädetäviksi erilliset lait, sillä tapaturmavakuutus on työmarkkinapohjainen järjestelmä ja voi tulevaisuudessa kehittyä eri tavoin kuin liikennevakuutus. Säännökset kummassakin laissa ovat samanlaiset lukuunottamatta lakien soveltamisalaa, kustannusten jakoa ja muutoksenhakua, joihin en mene sen lähemmin.

Totean kuitenkin tämän esityksen valmistelusta, joka on vaatinut pitkän aikaa, on ollut varsin laajaa, että nämä kuntoutuslainsäädännön uudistamishdotukset perustuvat kuntoutusasiain neuvottelukunnan mietintöön, kuntoutusajan toimeentuloturvatoinikunnan mietintöön sekä tapaturma- ja liikennevakuutuksen kuntoutussäännösten tarkistamista selvittäneen toimikunnan mietintöön. Nämä mietinnöt ovat olleet varsin laajalla lausuntokierroksella.

Kuntoutuksen toteuttamisessa ja kehittämisessä on mukana huomattavan suuri määrä erilaisia sidostahoja: kuntoutettavia edustavia järjestöjä, kuntoutuksen toteuttajia, kuntoutuksen maksajia, työmarkkinajärjestöjä jne. Sidostahoilla on ollut hyvinkin erilaisia näkemyksiä siitä, miten kuntoutuslainsäädäntöä tulisi kehittää. Esillä oleva kuntoutuksen kokonaisuudistusesitys on mielestäni kuitenkin pitkällisen valmistelun jälkeen hyvä ja toimiva kompromissi, jossa erilaiset näkökannat on onnistuttu yhteensovittamaan hyvin. Totean myös, että lainsäädännön antamisesta, kuntoutuslainsäädännön kehittamisestä ja kuntoutuksen aikaisen toimeentuloturvan järjestämisestä, on myös sovittu talous- ja tulopoliittisessa kokonaisratkaisussa vuosille 90–91.

Arvoisa puhemies! Totean lopuksi, että asiasta on, niin kuin oikein on myös, keskusteltu hyvin paljon julkisuudessa. Sen sisällöstä on kuitenkin ollut liikkeellä varsin paljon vääriä tietoa ja myös epämääräisiä huhuja. Olen ollut suuresti hämmästynyt siitä, että Kansaneläkelaitoksen eräät virkamiehet ovat todistettavasti eri yhteyksissä todenneet uudistuksen merkitsevän Kansane-

läkelaitoksen antaman kuntoutuksen merkittävää supistumista ja Kansaneläkelaitoksen aseman heikkenemistä kuntoutuksen toteuttajana.

Tähän totean tässäkin lähetekeskustelussa, arvoisa puhemies, että totuus on kuitenkin tästä asiasta täysin toinen. Uudistus merkitsee nimenomaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutuksen laadun ja laajuuden säilymistä vähintäänkin nykytasoisena, kuten totesin. Se merkitsee Kansaneläkelaitokselle myös uusia kuntoutukseen liittyviä tehtäviä ja velvollisuuksia, mikä edelleen vahvistaa Kansaneläkelaitoksen keskeistä asemaa kuntoutusjärjestelmässä.

Väärillä tai tosiasioihin perustumattomilla väitteillä valitettavasti on kuitenkin saatu aikaan suurta hämminkiä kentällä alan yrittäjien ja järjestöjen taholla, mitä suuresti pahoittelen. Pidänkin Kansaneläkelaitoksen tätä kaikkien muiden merkittävien sidosryhmien ja sidostahojen hyväksymää uudistuskokonaisuutta vastaan käymää kampanjaa eduskunnan alaiselle vakuutuslaitokselle varsin epäsovinnaisena ja Kansaneläkelaitoksen toimenkuvaan kuulumattomana kampanjointina.

Arvoisa puhemies! Olen kuitenkin vakuuttunut, että tunnettuun tapaansa eduskunnan sosiaalivaliokunta, jonne nyt lakiesityksiä ollaan lähettämässä, perehtyy varsin laajalalaisesti ja syvällisesti asiantuntijoiden avustuksella tähän merkittävään esitykseen, tarvittaessa tarkentaa tai muuttaa esitystä niin, että hallituksen esityksen päätavoitteet tulevat mahdollisimman hyvin toteutumaan eli kuntoutusjärjestelmien tehostamisella tähdätään nimenomaan siihen, että kansalaiset voisivat osallistua työelämään, selviytyä elämän muista vaatimuksista kykyjensä ja ikänsä edellyttämällä tavalla entistä paremmin ja entistä pidempään.

Esityksillä pyritään täten lisäämään kansalaisten aktiivien elämän mahdollisuuksia sekä vastaavasti vähentämään tarvetta siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle ja muiden pitkäaikaisetuksien piiriin. Esityksessä on pyritty ottamaan myös huomioon kuntoutuksen mahdollisuudet työvoiman tarjonnan turvaamiseen edessä olevina vuosikymmeninä. Olen vakuuttunut, arvoisa puhemies, että rakentavalla yhteistyöllä keskusteluissa valiokunnassa ja tarvittaessa lisäkeskusteluin myös esityksen antaneen sosiaali- ja terveysministe-

riön kanssa päästään näihin tärkeisiin tavoitteisiin, jotka edellä totesin.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sosiaalivaliokunta on kuntoutuksen ja kuntoutusajan toimeentuloturvan puutteisiin varsin perusteellisesti perehtynyt. Me olemme kerta toisensa jälkeen vaatineet, että nämä asiat täytyy saada kuntoon. Kun valiokunnassa saadaan tietoa siitä, millä tavalla asiat tällä hetkellä ovat, olemme todenneet, että tämä on pahimpia aukkoja, joita sairastuneen ihmisen eteen tulee. Usein mitä nuoremasta ihmisestä on kysymys, sitä pahemmin hän joutuu palloteltavaksi paikasta toiseen ja usein hänen toimeentulonsa vaarantuu kokonaan, kun silloin, kun hän sairastuu ja lähtee hakemaan eläkettä, eläkepäätökset hylätään, sairaspäiväraha loppuu ja kuntoutuksen toimeenpanijaa ei löydy.

80 prosentissa tai jopa 90 prosentissa tapauksista asiat yleensä hoituvat hyvin, mutta niissä 10—20 prosentissa tapauksista, joissa eläkehakemus on hylätty, ihmiset joutuvat todella heitteille. Ne muodostavat pahimpia aukkoja meidän sosiaaliturvassamme. Juuri se, että kuntoutusajan toimeentulo on järjestämättä, aiheuttaa ongelman. Ei tahdo yleensä löytyä tahoja, joka kuntoutusta ryhtyy hoitamaan silloin, kun ongelmia syntyy.

Sen vuoksi esitys on erittäin tarpeellinen, mutta ei tällainen esitys, minkä hallitus nyt on antanut. Ei tämä suinkaan ole kaikilta osin hyvä esitys, mutta tässä yhteydessä haluaisin erityisesti kritikoida sitä, että ministeri toivoi, että valiokunta tähän tarkoin perehtyy. Näillä näkymillä meillä ei ole mitään mahdollisuutta käsitellä kunnolla tätä esitystä, ja tässä hallitus voisi mennä itseensä ja miettiä, onko tämä se tapa, millä eduskuntaa kohdellaan, kun näin tärkeästä lainsäädännöstä on kysymys.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Tämä kuntoutuslaki on todella laaja ja tulee koskettamaan hyvin monia suomalaisia. Kuntoutuspäätös on aina yksilöpäätös. Lääkinnällinen kuntoutus on osa potilaan kokonaisuhoitoa. Kuntoutussuunnitelman ja -suosituksen tekee porrastetusti hoitava lääkäri tai kuntoutustyöryhmä terveyskeskuksessa tai erikoissairaanhoidossa erikoisalakohtaisesti. Moniongelmaisia asiakkaita varten toimivat

alueelliset kuntoutustyöryhmät keskussairaalapiireittäin. Nämä työryhmät koostuvat eri erikoisalojen lääkäreistä ja lisäksi sosiaalityöntekijä, psykologi ja usein kutsuttuina asiantuntijoina Kansaneläkelaitoksen ja työvoimahallinnon edustus sekä tarvittaessa työterveyshuollon tai koulutoimen edustaja. Ryhmien puheenjohtajina toimivat kuntoutusylilääkärit, ja nämä toimivat joustavasti ja tarpeen mukaan ilman pitkiä jonotuksia.

Työttömät hakeutuvat työnhakijoina työvoimatoimistoon, jossa tapahtuu ammatinvalinnan ohjausta, tarvittaessa kuntoutussuunnitelma, ja jos heillä on jokin vika tai vamma, sairaus, heidät lähetetään tutkittavaksi terveydenhuoltoon, ja sieltä he saavat todistuksen siitä rajoituksesta tai mahdollisuuksista, mitä heillä on, ja heidät voidaan ohjata ja kustantaa uudelleen koulutukseen.

Kansaneläkelaitos kustantaa myös uudelleen koulutusta työikäisille, jotka joutuvat sairauden takia vaihtamaan ammattia. Pahimpia esteitä kuntoutuksen onnistumiselle on mielestäni ensinnäkin rahan puute.

Koska terveydenhuollolta puuttuvat riittävät kuntoutusresurssit, joudutaan turvautumaan ostopalveluihin vammaisjärjestöiltä ja yksityisiltä palvelun tuottajilta, näin erikoisesti kuntoutuslaitos-, sopeutumisvalmennus- ja fysikaalisten hoitojen suhteen. Kuntoutukseen kuuluvat myös apuvälineet, joiden kustantaminen vie suuren osan kuntoutusmäärärahoista.

Kuntoutukseen kuuluu myös kuntoutusohjaajien toiminta. Vaikka lakien mukaan olisi mahdollista perustaa kuntoutusohjaajien virkoja terveydenhuoltoon pitkäaikaissairaita ja vammaisia potilaita varten, ei virkoja ole keskussairaaloihin perustettu riittävästi osittain siitä syystä, ettei ole saatu virkoja terveydenhuoltoon, ja osittain siitä syystä, että ostopalveluun käytettävät varat on lailla määrätty ja rajoitettu.

Ratkaisevaa kuntoutussuunnitelman seurannassa on juuri kuntoutusohjaajan toiminta. Ohjaaja neuvoo ja ohjaa potilasta ja hänen omaisiaan, tekee kotikäyntejä, suunnittelee sopeutumisvalmennuskursseja ja ryhmiä. Mielestäni kuntoutusohjaajien virkoja tulisi lisätä niin, että keskussairaaloilla olisi virka suurimpia pitkäaikaissairausryhmiä ja vammaisryhmiä varten. Tämä tapahtuisi nykyisen lain mukaan, eikä tarvittaisi uutta neuvontaorganisaatiota.

Toinen puute on tiedon puute. Valitettavasti terveydenhuollon lääkäri- ja erikoislääkäriskoulutuksessa ei anneta kuntoutusta koskevaa opetusta riittävästi, tuskin lainkaan. Suomessa ei ole yhtään kuntoutusprofessuuria yliopistoissa. Tästä johtuen tietoa ei ole saatavissa ja terveydenhuollossa ja sosiaali-toimessa työskentelevät ammatti-ihmiset eivät tiedosta kuntoutuksen asemaa eikä näin ollen yhteistyökään voi pelata.

Kolmas este kuntoutuksen onnistumiselle on laitospaikkojen puute. Kuntoutustarvehan on pohjaton. Suomessa on esimerkiksi 450 000 työelämässä olevaa selkäpotilasta. Jos heille annettaisiin 2—3 viikon laitostuntoutusjakso, siihen ei riittäisi kuntoutuspaikkoja, ei myöskään rahoja tämän kuntoutuksen ostamiseen. Lisäksi tarvitaan kuntoutusta myös muille pitkäaikaissairaille ja vammaisille.

Kuntoutus on suunniteltava siis lähelle potilasta porrastetusti perusterveydenhuoltoon, erikoissairaanhoidon ja työterveyshuoltoon. Jos kuntoutus järjestetään siinä vaiheessa, kun työkyvyn menetys jo uhkaa, ollaan todella myöhässä. Kuntoutus koetaan saavutetuksi eduksi, joka käytetään ennen eläkkeelle siirtymistä.

Kuntoutuksen painopisteen tulisi olla työterveyshuollossa, jossa jo työhönottotilanteessa poimitaan ne henkilöt, jotka tarvitsevat ylläpitävää kuntoutusta pysyäkseen työ-kuntoisina. Työterveyshuollon edustus kuntoutustyöryhmissä eri tasoilla on välttämätöntä. Kuntoutuksen tehostamiseksi olisi laitostuntoutus järjestettävä niin, että hoitavan lääkärin ja kuntoutustyöryhmän tekemä kuntoutussuunnitelma sisällöllisesti myös toteutuisi ja sitä voitaisiin seurata kuin myös kuntoutusjakson jälkeen jatkohoito ja jatkokuntoutus varmistettaisiin. Tiedon kulku ei ole tällä hetkellä paras mahdollinen.

Laitostuntoutus ostetaan sekä SVOLin että Kelan kustantamana sokeasti paketteina, joissa viikonvaihe voi olla pelkkää hotellipalvelua. Kelan pitäisi voida kustantaa kuntoutusta myös ensisijaisesti avohoidossa eikä vain laitostuntoutusta. Sairausvakuutuskorvauksen vähyys onkin suurin este sille, että henkilöt hakeutuisivat riittävän aikaisessa vaiheessa avokuntoutukseen eikä vaivan pitkittyminen aiheuttaisi laitostuntoutustarvetta.

Lääkinnällinen kuntoutus on nykyainsä-

dännön mukaan mahdollista järjestää. Kansanterveysasetus samoin kuin yleissairaala-asetus, joka vielä tänä päivänä on voimassa, sekä asetus kunnallisista yleissairaaloista mahdollistavat kuntoutuksen täysimuotoisesti. Ensi vuoden alusta voimaan tulevan erikoissairaanhoidon lain 1 §:ssä mainitaan lää-kinnällinen kuntoutus, siitä nyt vielä asetus puuttuu. Myös työterveyshuoltolain 2 §:n 1 momentti koskee kuntoutusta ja kuntoutuksen ohjaamista, tästäkin puuttuu asetus.

Nyt ehdotetulla lakiesityksellä ehdotetaan työnjaon selkeyttämistä ja kuntoutettavien aseman parantamista sosiaalialan, terveydenhoidon, työhallinnon ja vakuutusjärjestelmien laeissa ja koululaeissa sisällyttämällä näihin kuntoutusvelvoite. On vaikea sanoa mielipidettä näistä laeista, koska asetus puuttuu. On vaikea ymmärtää, ettei yhteistyö pelaa ja siitä täytyy uudella lailla säätää. Pelkään, että yhteistoimintalaki tullessaan toisten lakien lisäksi lisää byrokratiaa ja potilaan pallottelua. Kenelle tulee vastuu kuntoutuksesta? Pelkään, että asian käsittely tulee edelleen venymään ja pitkittymään, koska laista ei selviä, tuleeko lisärahoitusta ja lisäkuntoutusvirkoja ja kuntoutuspaikkoja.

Mitä tulee alueellisen yhteistoimintaryh-män kokoonpanoon ja toimintamalliin, se tuntuu hieman turhalla byrokratialta, koska tällä hetkellä on mahdollisuus toimia ja monella alueella toimii hyvin alueellisia kuntoutusryhmiä moniongelmaisille potilaille heidän asioittensa käsittelyä varten ja samanaikaisesti työvoimahallinnon työryhmät ja vielä sosiaalivakuutuksen työryhmät, siis kolme tällaista yhteistyöryhmää. Tuleeko näiden lisäksi vielä uusi neljäs työryhmä, siis lisäbyrokratiaa? Sillä ei ainakaan kuntoutettavan asiaa paranneta.

Alueellisen kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyö on mielestäni siis päällekkäinen samanaikaisesti lakiesityksessä suunnitellulle lääninhallituksen seurannalle. Tämä toimikunta voitaisiin jättää mielestäni perustamatta. Lääninhallituksessa voisi olla eri sairaalapiirien kuntoutusta koordinoiva pieni työryhmä, joka olisi kokoonpantu näitten piirien kuntoutusylilääkäreistä vahvistettuna sosiaalipuolen asiantuntemuksella. Nykyään alueelliset keskussairaalapiirien kuntoutustyöryhmät järjestävät jo koulutusta omien tarpeittensa mukaan ja kuntoutustietoisuu-

den parantamiseksi, ja tämä toimii hyvin siellä, missä se toimii. Sen sijaan valtakunnan tason kuntoutusasiain neuvottelukunta, jota laissa ehdotetaan, olisi mielestäni paikallaan koordinoimassa eri viranomaisten, yhteisöjen ja laitosten yhteistyötä ja luomassa linjoja eteenpäin.

Mielestäni yhteistyö terveydenhuollon, sosiaalitoimen, työvoimahallinnon ja opetusviranomaisten kesken pelaa melko hyvin. Joissakin keskussairaalaapiireissä toivomisen varaan on. Kyseessä ovat asenteet ja yhteistyöhalukkuus, joita uusi laki tuskin parantaa. Riittäisikö asetus, jolla nykyiset puutteet korjattaisiin? Tähän nykyisetkin lait jo antavat mahdollisuuden.

Lakiehdotus toimeentulon parantamisesta kuntoutusrahan avulla kuntoutuksen aikana on mielestäni hyvä edistysaskel. Mutta karenssiaika vie pohjan lyhyiltä kuntoutusjaksoilta, ja juuri nämä terveydenhuollon järjestämät viikon kestävät sopeutusvalmennuskurssit jäävät ehkä ilman kuntoutusrahaa. Toivottavasti suunnitteilla olevalla asetuksella kuntoutusraha ulotetaan koskemaan näitäkin.

Hyvä on myös se, että lakiesityksessä kuntoutusraha laajennetaan koskemaan myös lastensuojelulain alaisten lasten ja perheiden kuntoutusta huostaanoton tapahtuessa. Myös päihdeongelmaisten kuntoutus tulee kuntoutusrahan piiriin. Epäily on kuitenkin siitä, kuinka yrittäjillä ja maatalousyrittäjillä kuntoutusraha toimii. Sehän edellyttää, että yrittäjä tai maatalousyrittäjä on työterveyshuollon piirissä. Tämän takia täytyisikin muistuttaa ja kehottaa niin maatalousyrittäjiä kuin yrittäjiäkin hoitamaan työterveyshuolto kuntoon.

Kaiken kaikkiaan lakiehdotukset ovat hyviä juuri toimeentulorahan, siis kuntoutusrahan, ja tapaturma- ja liikennevakuutuksen kohdalta. Mutta tämä yhteistoimintalaki on mielestäni turhan byrokraattinen. Se ei paranna kuntoutettavan asiaa, pikemminkin päinvastoin, joten toivonkin lisäselvityksiä ja harkintaa, ja niin kuin kuulumme valiokunnassa näitä muutoksia mahdollisesti voitaisiin tehdä.

Kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus siis antaa vaikeavammaisille subjektiivisen oikeuden kuntoutukseen ja ammatilliseen kuntoutukseen. Kuitenkin tämäkin on hie- man vielä epäselvä, kun meillä ei ole asetusta

nähtävänä, miten asia siinä määritellään. Joka tapauksessa muilla kuntoutus on harkinnanvaraista. Tämä onkin synnyttänyt kovasti epävarmuutta ja pelkoa, miten nykyään toimiva kuntoutusjärjestelmä tulee jatkossa toimimaan, miten sen rahoitus on järjestetty. Kuitenkin on niin, että kuntoutusasiain toimikunta, joka antoi suosituksen tammikuussa, oli eri mieltä juuri kansaneläkelain 34 §:n ja sairausvakuutuslain 60 §:n 2 momentin kumoamisesta. Toimikunta vastusti näitten kumoamista, ja tämä onkin yksi hyvin kiistanalainen ongelma.

Herra puhemies! Kaiken kaikkiaan lakiesitys on edistysaskel parempaan suuntaan, mutta toivon kuitenkin, että siinä otetaan jatkossa huomioon puutteet ja byrokratian päällekkäisyys, joka tässä uhkaa.

Ed. Puskas: Arvoisa puhemies! On todella tervetullut suurella tyydytyksellä sitä, että kuntoutusasiassa ryhdytään aivan ilmeisesti tarvittaviin uudistuksiin. Perin valitettavaa on kuitenkin se, että erittäin iso paketti tuodaan käsiteltäväksi kovin kiireisellä aikataululla. Asiasta jo tässä vaiheessa on todella tullut kentältä yllättävän paljon palautetta, muiltakin tahoilta kuin Kansaneläkelaitokselta. Myös ed. Ala-Harjalla oli monia tärkeitä näkökohtia. Itse en missään tapauksessa tässä vaiheessa halua tätä lakiesitystä tuomita tai ottaa siihen jyrkkiä kantoja. Mutta todella on erittäin valitettavaa, että tällainen laajakan- toinen uudistus pitäisi budjettilakina ja ilmeisesti parin viikon sisällä käsitellä.

Meillä oli jonkin verran aikaisemmin mielenterveyslaki, jota oli käsitelty vuosi ja kuukausi ja siitä huolimatta sitä esitettiin vielä talousvaliokuntaan lisäkäsittelyä varten. Minusta tätä asiaa pitäisi käsitellä riittävällä huolella ja perusteellisuudella, ja jo se, että tämä lähetekeskustelu on näin myöhään tyhjässä salissa, ei anna siihen oikein hyvää perustaa.

Pari asiakohtaa aikaisemmin ed. Tiuri esitti lakia pöydälle ensi viikon perjantaiksi. Ehdotan tämän asian pöydälle tämän viikon perjantaina pidettävään täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Puska ehdottanut, että asia pan-
tetaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Puskan ehdotus hyväksytään ja asia
pannaan pöydälle ensi perjantain täys-
istuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuk-
sen mukaisesti

laki- ja talousvaliokuntaan

**39) Hallituksen esitys n:o 260 laiksi Perä-
meren kansallispuistosta**

toiseen lakivaliokuntaan

**40) Hallituksen esitys n:o 263 asuntolaina-
järjestelmien uudistamista koskevaksi lain-
säädännöksi**

valtiovarainvaliokuntaan

**41) Ed. Soininvaaran ym. lakialoite n:o 120
laiksi vuodelta 1991 toimitettavassa valtion-
verotuksessa sovellettavista veroasteikoista**

sosiaalivaliokuntaan

**42) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o
122 laiksi sairausvakuutuslain 16 §:n muut-
tamisesta**

valtiovarainvaliokuntaan

**43) Valtioneuvoston päätös 1 päivästä mar-
raskuuta 1990 selluloosasta ja puuvapaasta
painopaperista suoritettujen vientitalletusten
palauttamisesta (VNP n:o 2)**

**44) Valtiontilintarkastajain kertomus vuo-
delta 1989 (K n:o 13)**

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston eh-
dotuksen mukaisesti seuraavaan täysistun-
toon

**45) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o
28 (HE n:o 236)**

**46) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietin-
tö n:o 14 (HE n:o 97)**

**47) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 37 (HE
n:o 234)**

**48) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 12
(HE n:o 219)**

**49) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 47
(HE n:o 125)**

**50) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 48
(HE n:o 130)**

**51) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49
(HE n:o 191)**

**52) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 50
(HE n:o 126)**

**53) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 51
(HE n:o 127)**

**54) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 52
(HE n:o 128)**

**55) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 53
(HE n:o 164)**

**56) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 54
(HE n:o 183)**

Toinen varapuhemies: Eduskunnan
seuraava täysistunto on tänään kello 18.20.

Täysistunto lopetetaan kello 18.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola